

**SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIENT AIKUISTUVIEN
NUORTEN TOIMIJUUTTA JA OSALLISUUTTA
HEIKENTÄVÄT RAKENTEELLISET TEKIJÄT**

Marjo Käyhty
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos Jyväskylän yliopisto, avoin yliopisto
Tekijä Marjo Käyhty	
Työn nimi Syrjäytymisvaarassa olevien aikuistuvien nuorten toimijuutta ja osallisuutta heikentävät rakenteelliset tekijät	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Sosiaalityön kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 36
Tiivistelmä <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan rakenteellisten tekijöiden merkitystä heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien nuorten aikuisten asemaan liittyen. Tutkielmassa ollaan kiinnostuneita rakenteista lähtöisin olevien tekijöiden vaikutuksesta toimijuuteen ja osallisuuteen sekä niiden suhteesta syrjäytymiseen. Tutkielma on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Tutkielman aineisto koostuu kahdestatoista vuosina 2018–2021 julkaistusta tutkimusartikkelista. Tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan syrjäytymistä ilmiönä sekä toimijuuden ja osallisuuden suhdetta siihen. Tässä tutkielmassa syrjäytyminen ymmärretään marginaaliasemaan ajavana kasautuvan huono-osaisuuden prosessina. Osallisuutta tarkastellaan syrjäytymisen vastakäsitteenä ja toimijuutta tarkastellaan siitä näkökulmasta, että yksilö toimii omien voimavarojen ja resurssien pohjalta tehtyjen, omia toimintamahdollisuuksia koskevien tulkintojen pohjalta.</p> <p>Tuloksissa kuvataan sitä, miten järjestelmälähtöiset ja joustamattomat yksilön vastuuta korostavat vaatimukset, tunnistamisen ongelmat, kielteisiä käsityksiä muodostavat tekijät sekä epäotolliset ja eriarvoiset aikuistumisolosuhteet heikentävät syrjäytymisvaarassa olevien aikuistuvien nuorten toimijuutta ja osallisuutta. Johtopäätöksissä ja pohdinnassa kuvataan sitä, miten tuloksissa kuvatut tekijät heikentävät jo valmiiksi heikommassa asemassa olevien nuorten osallisuutta resursseihin kuten toimeentuloon ja mielenterveyteen sekä sitä, miten epäsojivat toimenpiteet ja riittämätön tuki voivat heikentää nuorten tosiasiallisia toimintamahdollisuuksia ja käsityksiä niistä.</p>	
Asiasanat: aikuistuminen, osallisuus, rakenteellinen sosiaalityö, rakenteet, syrjäytyminen, toimijuus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

TAULUKOT

Taulukko 1: Tietokannoista tehtyä hakua kuvaava katsausmatriisi	19
---	----

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	AIKUISTUVAT NUORET JA AIKUISTUMISEEN LIITTYVÄT RAKENTEET ...	4
	2.1 Aikuistuminen ja nuoruus elämänvaiheena	4
	2.2 Nuoruuden siirtymiä säätelevät normit ja kulttuuriset rakenteet.....	5
	2.3 Nuorten aikuisten elämään liittyvät yhteiskunnalliset rakenteet.....	7
3	AIKUISTUVIEN NUORTEN SYRJÄYTYMINEN	10
	3.1 Toimijuus ja syrjäytyminen	12
	3.2 Osallisuus syrjäytymisen vastakäsitteenä	14
4	TUTKIELMAN TOTEUTUS	16
	4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymys	16
	4.2 Kirjallisuuskatsaus menetelmänä	16
	4.3 Tiedonhaun ja aineiston kuvaus	17
	4.4 Aineiston analysointi.....	20
5	TULOKSET	22
	5.1 Järjestelmälähtöiset ja joustamattomat yksilön vastuuta korostavat vaatimukset.....	22
	5.2 Tunnistamisen ongelmat.....	25
	5.3 Kielteisiä käsityksiä muodostavat tekijät	27
	5.4 Epäotolliset aikuistumisolosuhteet ja eriarvoiset lähtökohdat	29
6	YHTEENVETO JA POHDINTA.....	32
	LÄHTEET	37

LIITTEET: LIITE 1: Aineiston analyysissa käytetyt aineistoa kuvaavat aineistokortit

1 JOHDANTO

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 11 §:ssä säädetään, että sosiaalipalveluita on järjestettävä sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Erityisesti nuorten syrjäytyminen on saanut paljon näkyvyyttä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Viimeisimmän valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman keskeiset pääteemat ovat nuorten syrjäytymisen vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, 8). Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on ollut keskeisesti esillä viime vuosina niin kunnissa kuin viimeisimmissä hallitusohjelmissakin (Leskelä, Käsmä, Jokiranta, Salonen, Valtakari, Ylikoski, & Määttä 2022, 14). Useiden siirtymien elämänvaiheena nuoruus on syrjäytymisen kannalta riskialtista aikaa. On yksilöllistä, miten eri nuoret kokevat siirtymät eri elämänvaiheiden sekä instituutioiden välillä ja millaisia vaikutuksia järjestelmän ulkopuolelle jäämisellä on nuorelle. On kuitenkin selvää, että nuorten hyvinvoinnilla on vaikutusta siihen, miten nämä siirtymät sujuvat. (Leskelä ym. 2022, 18.)

Suurin osa suomalaisista nuorista voi hyvin, suhtautuu optimistisesti tulevaisuuteen ja luottaa yhteiskuntaan. Nuoret eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä, vaan hyvinvointieroja esiintyy. Esimerkiksi erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat nuoret voivat huonommin ja heikommasta sosioekonomisesta asemasta tulevat nuoret päätyvät edelleen yhteiskunnassa heikompaan asemaan aikuistuttuaan. Opiskelevilla nuorilla poissaolot, opiskeluvaikeudet, yksinäisyys sekä arjenhallinnan ongelmat ovat yleistyneet siitä huolimatta, että koronapandemian jälkeen yhteisöllisyyttä on taas pyritty lisäämään ja etäopetusta vähennetty. Lisäksi nuorten jaksamisen ja mielenterveyden haasteet ovat

lisääntyneet ja yhä useampi kokee ahdistusta ja stressiä arjessaan, mutta pääsy mielenterveyspalveluihin vie entistä pidemmän ajan. (Valtion nuorisoneuvosto 2023, 3–12.)

Nuorilla sosiaalityön asiakkailta hyvinvoinnin vajeet liittyvät useimmiten toimeentuloon, terveydentilaan tai työllisyyteen. Näiden lisäksi myös tunne siitä, ettei ole merkityksellinen jäsen missään yhteisössä tai yhteiskunnassa heikentää monien nuorten hyvinvointia. Näiden nuorten kohdalla koulutukseen ja työhön sitoutuminen on usein ongelma, mutta on tärkeää ymmärtää sitoutumattomuuden taustalta löytyviä psyykkisiä, sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita. (Saikkonen, Blomgren, Karjalainen & Kivipelto 2015, 15.)

Puutteet hyvinvoinnissa aiheuttavat nuorelle henkistä, fyysistä ja sosiaalista oireilua, jotka vaikeuttavat nuoren kiinnittymistä arkeen, opintoihin, työelämään ja yhteiskuntaan. Psykkinen oireilu voi olla esimerkiksi ahdistusta sekä masennusta ja sosiaalinen oireilu puolestaan voi ilmetä yksinäisyytenä ja sosiaalisten tilanteiden pelkona. Fyysinen oireilu voi ilmetä sairastavuuden kasvuna ja terveydentilan heikkenemisenä. Erilainen oireilu lisää nuoren riskiä ajautua käyttämään päihteitä sekä kärsiä päivärytmin ja elämänhallinnan haasteista. (Leskelä ym. 2022, 18.) Erityisesti kasautuneiden ongelmien purkaminen vaatii sosiaalityöltä pitkäjänteistä pienin askelin etenevää työskentelyä, ettei tilanne vaikeudu entisestään ja huonousaisuus seuraa yksilöä läpi elämän siirtyen sukupolvelta toiselle (Saikkonen ym. 2015, 15).

Syrjäytyneiksi ja syrjäytymisvaarassa olevaksi määriteltyjen nuorten elämäntilanteisiin liittyvää yhteiskunnallista keskustelua on kritisoitu tutkijoiden taholta siitä, että se on hyvin ongelmakeskeistä painottuen yksilön ongelmiin. Tällöin nuorten omat kokemukset heidän elämäntilanteestaan ja hyvinvoinnistaan sekä merkityksellisenä pitämistään asioista jäävät huomiotta (Helne & Hirvilammi 2021, 10–18). Ongelmakeskeisyyttä on kritisoitu myös siitä, että tarkasteltaessa syrjäytymistä työelämäkeskeisen linssin läpi uhkana yhteiskunnan jatkuvuudelle, syrjäytymiseen ilmiönä ei etsitä ratkaisuja rakenteellisista ja yhteiskunnallisista

seikoista, vaan ratkaisun etsiminen jää nuorten itsensä sekä heidän kanssaan ruohonjuuritasolla toimivien ammattilaisten harteille (Mertanen 2020, 14, 74–76).

Sosiaalityön tarkoitus on erityisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten tilanteen parantaminen sekä yhteiskunnan tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistäminen. Sosiaalityössä asiakkaana on usein yksittäinen ihminen tai perhe ja perinteisesti painopiste onkin ollut yksilötason työskentelyssä. Yksilötason ongelmien poistamisen lisäksi tärkeä rooli muutostyössä on kohdistaa muutostoimia myös ongelmia aiheuttaviin tekijöihin laajemmin yhteiskunnassa. Sosiaalityön vaikuttavuuden kannalta on tärkeää panostaa myös sosiaalisten ongelmien aiheuttajiin keskittyvään yhteiskunnalliseen ja rakenteelliseen työskentelyyn, sillä rakenteelliset tekijät, kuten palveluiden saatavuus vaikuttaa myös siihen, miten sosiaalityöllä voidaan saavuttaa sille asetettuja tavoitteita. (Saikkonen ym. 2015, 13–15.) Rakenteellisessa sosiaalityössä keskeistä on huolehtia sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §).

Tämä tutkielma tarkastelee aikuistuvien nuorten syrjäytymistä ilmiönä, jossa kasautuva huono-osaisuus ajaa yksilöä kohti marginaaliasemaa. Tätä ilmiötä tarkastellaan erityisesti yhteiskunnallisen ja rakenteellisen työn näkökulmasta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkielmassa tarkastellaan rakenteellisten tekijöiden vaikutusta aikuistuvien nuorten yhteiskunnallisen aseman muodostumisessa. Tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä avaan tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä ja aikuistuvien nuorten elämään vaikuttavia rakenteita. Lisäksi avaan syrjäytymistä ilmiönä sekä osallisuuden ja toimijuuden suhdetta syrjäytymiseen.

2 AIKUISTUVAT NUORET JA AIKUISTUMISEEN LIITTYVÄT RAKENTEET

Yhteiskunta on yksilöiden ja organisaatioiden välisen vuorovaikutuksen myötä syntyvä rakenteellinen kokonaisuus (Saari 2015, 64). Tämän tutkielman kannalta on keskeistä ymmärtää näiden rakenteellisten tekijöiden merkitys nuorten aikuisten aseman muodostumisen kannalta. Yhteiskunnallisella, sosiaalisella tai kulttuurisella rakenteella tarkoitetaan ihmisten toimintaa estäviä ja mahdollistavia tekijöitä (Aro & Jokivuori 2014, 41–44). Avaan tässä luvussa suomalaisessa yhteiskunnassa nuorten aikuisten toimintaa mahdollistavina ja estävinä rakenteellisina tekijöinä lainsäädäntöä sekä poliittisia ja palvelujärjestelmään liittyviä reunaehtoja. Näiden lisäksi avaan suomalaisessa yhteiskunnassa aikuisuuteen kulttuurisesti keskeisimmin liitettyjä odotuksia, jotka luovat raamit tavoitellulle elämäkululle.

2.1 Aikuistuminen ja nuoruus elämänvaiheena

Aikuistumista voidaan määritellä useista eri näkökulmista. Yksinkertaisimmillaan määritelmä tapahtuu biologiseen täysikasvuisuuden saavuttamisen tai lainsäädännöllisen ikään keskittyvän näkökulmaan kautta (Koski & Moore 2001, 5; Marin 2001, 229). Laki holhoustoimesta (442/1999, 2 §) säättää, että Suomessa 18 vuotta täyttänyt henkilö määritellään täysi-ikäiseksi. Täysi-ikäisyyden saavuttaminen aikuistumisen kriteerinä jää kuitenkin myös lainsäädännöllisestä

näkökulmasta yksiulotteiseksi, sillä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 §:ssä määritellään erikseen 18–24-vuotias henkilö nuoreksi. Nuorisolain (1285/2016) 3 §:ssä puolestaan määritellään alle 29-vuotias henkilö nuoreksi.

Tietyn iän saavuttamisen lisäksi aikuistuminen on modernissa yhteiskunnassa monella tapaa sosiaalistumista sen toimintaympäristöihin ja yleisesti ottaen sitä voidaan pitää elämänvaiheena, jonka aikana siirrytään hiljalleen nuoruudesta aikuisuuteen erilaisten etappien saavuttamisen kautta (Marin 2001, 229; Raitanen 2001, 187–190). Nämä etapit voivat olla esimerkiksi psykologisia kehitystehtäviä, rakenteellisia siirtymiä instituutiosta toiseen tai sosiaalisten normien sanelemien odotusten täyttämistä (Raitanen 2001, 187–199). Aikuistumiseen liitetyt keskeiset siirtymät ovat kulttuurisidonnaisia ja ne elävät ajassa (Koski & Moore 2001, 5). Tässä tutkielmassa aikuistumista tarkastellaan moniulotteisena erilaisista siirtymistä muodostuvana kokonaisuutena, jossa ikä on vain pieni osatekijä. Siitä syystä ikään perustuva määrittely on sivuroolissa tutkielman tarkoituksen kannalta.

2.2 Nuoruuden siirtymiä säätelevät normit ja kulttuuriset rakenteet

Normilla tarkoitetaan yhteisön hyväksymiä sosiaalisia sääntöjä, jotka ovat usein myös kirjoittamattomia. Nämä kirjoittamattomat säännöt tulevat näkyväksi vasta silloin, kun niitä rikotaan. Tavallisesti yhteisiin normeihin on niin hyvin sosiaalistuttu, ettei niiden olemassaoloa edes huomaa, vaikka ne vaikuttavatkin taustalla kaikkeen ihmisten toimintaan. Normeja ylläpidetään puuttumalla normien rikkomiseen paheksumalla sekä kontrolloimalla eri keinoin normien rikkojaa toimimaan oikein. Normien lisäksi kulttuuriset rakenteet eli eri asioille muodostuneet sosiaalisesti jaetut merkitykset vaikuttavat ihmisten toimintaan. (Aro & Jokivuori 2014, 12, 47–51.)

Nuoruuden kulttuurinen malli on käsite, jolla viitataan siihen, että tietyt nuoruuteen liittyvät sosiaaliset normit ovat kulttuurisidonnaisia. Kulttuurisen mallin mukaan nuoruus elämänkulun vaiheena sisältää erilaisia elämäntapahtumia

ja siirtymiä, joiden saavuttamisen kautta nuoren katsotaan tulevan aikuiseksi. Keskeisimmät nuoruuden ja aikuisuuden välillä tapahtuvat siirtymät kulttuurissamme ovat lapsuudenkodista omaan kotiin muuttaminen, koulutuksesta työelämään siirtyminen, taloudellisen itsenäisyyden saavuttaminen sekä lapsen roolista vanhemman rooliin siirtyminen. Suomalainen yhteiskunta ja kulttuuri kuitenkin muuttuu koko ajan, minkä myötä kulttuurisen mallin mukaiset nuoruuteen liittyvät siirtymät ajoittuvat myöhemmäksi tai ne eivät toteudu lainkaan. On syytä huomioda, että kulttuurinen malli ei kuvaa realistista tilannetta yksilöiden keskimääräisistä elämäntilanteista, vaan sillä tarkoitetaan pelkästään sosiaalisesti jaettuja odotuksia siitä, mitä tiettyyn ikään mennessä tulisi olla saavutettu. (Kojo 2012, 94–98.)

Omanlaiset yksilölliset aikuistumisen polut yleistyvät koko ajan, mutta aikuistumisen kulttuurinen malli ei juurikaan mukaudu tähän muutokseen. Tämä aiheuttaa sen, että nuoret joutuvat edelleen perustelemaan ympäristölle, jos poikkeavat tästä mallista, sillä ihmisten sosiaalisesti jaettu käsitys normien mukaisesta elämäntilanteesta luo odotuksia eli ikään kuin valmiin kaavan elämän suunnittelun pohjaksi. Tämän myötä ihmiset usein vertaavat omaa ja muiden elämää tähän kulttuuriseen malliin. (Kojo 2012, 94–95.) Yhtenä syynä nuoruuden pidentymiseen pidetään koulutuspolitiikkaa ja nuorten taloudellista itsenäisyyttä lykkäviä ihannoituja pitkiä koulutuspolkuja. Tämän lisäksi yhteiskunnalliset kriisit kuten taloudelliset taantumet vaikeuttavat nuorten aikuisten työnsaantia ja itsenäistymistä eikä näiden taantumien aiheuttamia säröjä hyvinvointiyhteiskunnan palveluihin ole jälkikäteen saatu paikattua, vaan vastuu pärjäämisestä yhteiskunnassa on siirtynyt enemmän yhteisöltä yksilön itsensä harteille. (Aaltonen & Kivijärvi 2018, 7–10.)

2.3 Nuorten aikuisten elämään liittyvät yhteiskunnalliset rakenteet

Aikuistumisen kulttuurinen malli ja normit ovat ihmisten kokemien elämään liittyvien odotusten lisäksi juurtuneet yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja palveluihin. Koulutus- ja yhteiskuntapolitiikan avulla ohjataan ihmisiä tietystä iässä tietynlaisten toimintojen pariin, minkä myötä yhteiskunnan eri instituutiot kuten koulutusjärjestelmä, työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmä ovat mukana tuottamassa ja ylläpitämässä kulttuurista mallia. (Kojo 2012, 97.) Tässä luvussa avaan sitä, miten yhteiskunnalliset rakenteet, kuten politiikka, lainsäädäntö ja palveluiden saatavuus ja tavoitteet ohjaavat nuoria tiettyyn suuntaan elämässä.

Nuorisotakuu on kaikkien Euroopan unionin jäsenmaiden hyväksymä keino torjua nuorisotyöttömyyttä tarjoamalla kaikille alle 30-vuotiaille työtä, opiskelu- tai harjoittelupaikkaa neljän kuukauden sisällä työttömäksi joutumisesta tai opintojen päättymisestä (Euroopan komissio 2023). Suomessa nuorisotakuu oli keskeisesti esillä 2010-luvulla hallitusohjelmissa palvelulupauksena vailla opiskelu- tai työpaikkaa oleville nuorille, mutta viimeisimmästä 16.6.2023 julkaistusta Petteri Orpon hallituksen ohjelmasta maininta nuorisotakuusta on pudonnut pois (Allianssi 2023a). Kyseisessä hallitusohjelmassa kuitenkin sanotaan, että erityisesti alle 30-vuotiaat työttömäksi jääneet ohjataan nopeasti työllisyyspalveluiden piiriin ja opintojen pariin ohjataan määrittelemällä, että mikäli nuorella ei ole ammatillista tutkintoa, tulee hänen hakea opiskelemaan ja vastaanottaa tarjottu opiskelupaikka toimeentulotuen saannin ehtona (Valtioneuvosto 2023, 72).

Vastikkeellista sosiaaliturvaa käytetään aktivoivan työvoimapolitiikan keinona nuorten kohdalla myös siten, että 18–25-vuotiaita nuoria koskee muuta väestöä tiukemmat ehdot työttömyysturvan saamiselle. Työttömyysturvan saamisen ehtona näille nuorille on, että mikäli heillä ei ole ammatillista koulutusta, tulee heidän hakea vuosittain kahta tutkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. (Haikkola, Uusikangas, Korpela, Jauhiainen & Hiilamo 2022, 8–9, 123–125.) Vaikka tämän tutkielman kannalta nuoruuden ja aikuisuuden ikäperusteinen määrittely on sivuroolissa, on

kuitenkin tärkeää ymmärtää edellä mainittujen kaltaisten ikärajoihin liittyvien seikkojen vaikutus nuorten asemaan yhteiskunnassa. Sen lisäksi, että erilaisilla velvoitteilla on määriteltyjä ikärajoja, on niitä myös palveluilla. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 17 §:ssä on säädetty nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta, jolla tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan, minkä lisäksi sillä ehkäistään näiden keskeyttämistä. Oikeus sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisiin nuorille tarkoitettuihin palveluihin on sosiaalihuoltolain 3 §:n määritelmän mukaan 18–24-vuotiailla nuorilla.

Oikeus nuorisolain (1285/2016) mukaisiin palveluihin on kyseisen lain 3 §:n määritelmän mukaan alle 29-vuotiailla nuorilla. Yksi näistä palveluista on etsivä nuorisotyö, jonka tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa olevia nuoria ja auttaa heitä sellaisten palvelujen ja tuen piiriin, joilla edistetään kasvua, itsenäistymistä, osallisuutta ja muuta elämänhallintaa sekä pääsyä koulutukseen ja työmarkkinoille (Nuorisolaki 1285/2016, 10 §). Toinen nuorisolain mukainen palvelu on nuorten työpajatoiminta, jonka tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun sekä edistää nuoren elämänhallintataitoja, kasvua, itsenäistymistä sekä osallisuutta (Nuorisolaki 1285/2016, 13 §).

Nuorille palveluita tarjoavista toimijoista yksiä näkyvimmistä ovat Ohjaamot, jotka on alun perin perustettu juuri Euroopan unionin nuorisotakuuta toteuttaviksi matalan kynnyksen palvelupisteiksi. Ohjaamot tarjoavat kaikille alle 30-vuotiaille monialaista ohjausta, tietoa, neuvontaa ja palveluita erityisesti työhön ja koulutukseen siirtymiseen sekä osallisuuteen, toimintakykyyn ja elämänhallintaan liittyviin asioihin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018; Valtakari, Arnkil, Eskelinen, Mayer, Nyman, Sillanpää, Spangar, Ålander, & Yli-Koski 2020, 8.) Myös TE-palvelut ovat nuorten kannalta keskeinen toimija siksi, että esimerkiksi saadakseen työttömyysetuutta, nuoren on laadittava yhdessä työvoimaviranomaisen kanssa työllistymissuunnitelma (Työttömyysturvalaki 1290/2002, 3 §).

Nuorille järjestettäviä palveluita on siis useita ja niitä toteuttaa useat eri toimijat. Niitä toteutetaan myös alueellisesti erilaisilla toteutuksilla ja ne ovat toiminnaltaan osittain päällekkäisiä. Myös palveluiden ikärajat vaihtelevat sen mukaan, mikä taho ja minkä lain nojalla palvelua järjestetään. Palvelujärjestelmä näyttäytyykin tällä hetkellä etenkin nuorille varsin pirstaleisena kokonaisuutena (Savolainen & Ylikännö 2020). Kaikille palveluille yhteinen tekijä kuitenkin näyttää olevan, että työllistyminen ja opiskelu on keskeisesti määritelty asiaksi, jota nuorilta odotetaan ja mihin tähtäämiseen heille tarjottava tuki keskittyy. Osatyökyvyttömille ja työkyvyttömille nuorille on olemassa omat palvelut ja etuudet, kuten ammatillinen kuntoutus, kuntoutusraha, sairaspäivärahat tai työkyvyttömyyseläke (Keva 2023; Työmarkkinatori 2023). Näiden saamisen edellytyksenä on kuitenkin, että työ- ja toimintakykyyn liittyvät rajoitteet tunnistetaan, mikä ei aina ole itsestään selvää (Oivo & Kerätär 2018, 12–15).

3 AIKUISTUVIEN NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

Yksilön asemaan vaikuttaa se, miten hyvin hän on omaksunut normit ja millaiset lähtökohdat ja mahdollisuudet normien tavoitteluun yksilöllä on (Therborn 2014, 49–50, 62). Tähän ajatukseen pohjautuen avaan tässä luvussa toimijuuden ja osallisuuden roolia nuorten aikuisten yhteiskunnallisen aseman muodostumisessa. Avaan tässä luvussa myös syrjäytymistä siitä näkökulmasta, että kun yksilö ei ole syystä tai toisesta omaksunut normeja tai hänellä on heikot lähtökohdat tai mahdollisuudet niiden tavoitteluun, on hän syrjäytymisvaarassa.

Syrjäytymisen käsite on ollut laajasti esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa niin mediassa kuin politiikassakin erityisesti nuoriin kohdistuvana huolena. Käsitteen avulla on kuvattu nuorten huono-osaisuutta, varattomuutta, marginaalisuutta ja vallattomuutta. Nuoriin kohdistuvalla huolen sävyttämällä keskustelulla on ollut eri painotuksia eri aikoina eri yhteiskunnissa (Juppi 2011, 200–201.) Syrjäytyminen käsitteenä ymmärretään nykyään sosiaalisen integraation ongelmana eli yksilöiden jäämisenä sosiaalisten rakenteiden ja näistä erityisesti työn sekä koulutuksen ulkopuolelle (Lehtonen & Kallunki 2013, 128).

Tämä tutkielman näkökulma huomioi kritiikin, mitä tuoreissa tutkimuksissa on tuotu esiin nuorten syrjäytymistä koskevaan puheeseen liittyen. Syrjäytymisestä käytävää keskustelua kohtaan on esitetty kritiikkiä esimerkiksi siitä näkökulmasta, että ihmisten luokittelu syrjäytyneiksi on leimaavaa eivätkä yksilöt yleensä itse määrittele itseään kyseisen käsitteen kautta (Saari 2015, 238; Merikukka 2021, 203).

Tässä tutkielmassa käytän käsitettä syrjäytyminen kuvaamaan syrjäytymistä kasautuvan huono-osaisuuden prosessina. En puhu syrjäytyneistä nuorista, vaan käytän käsitettä syrjäytymisvaarassa oleva nuori kuvatakseni sitä, että näiden nuorten elämässä on läsnä joitain huono-osaisuuden ulottuvuuksia, jotka kasautuessaan voivat ajaa nuorta normin mukaisten toimintojen ulkopuolelle. Näiden huono-osaisuuden ulottuvuuksien kasautuvan luonteen huomioiden, arvioin käsitteen käytön perustelluksi ja tutkielmaani sopivaksi.

Syrjäytyminen voidaan ymmärtää kasautuvan huono-osaisuuden prosessina, jossa huono-osaisuuden eri ulottuvuudet vahvistavat toisiaan, minkä seurauksena yksilö alkaa jäädä ulkopuoliseksi yhteiskunnan perusinstituutioista. Huono-osaisuuden ulottuvuuksia voivat olla esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmat, heikko taloudellinen tilanne ja työttömyys. Syrjäytyminen voidaan siis määritellä prosessinomaiseksi sosiaalisiksi mekanismeiksi, jossa erilaiset yksilön asemaan ja elämään negatiivisesti vaikuttavat seikat heikentävät yksilön resursseja sekä toimintakykyä ja ajavat kohti huono-osaisuutta tai sen syvenemistä. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna pieneltäkin tuntuvat yksilön resursseja ja asemaa heikentävät tapahtumat heikentävät kasautuessaan merkittävästi yksilön terveyttä ja hyvinvointia. Myös sukupolvelta toiselle siirtyvä huono-osaisuus korostuu pitkällä aikavälillä tarkasteltaessa, sillä vanhempien kouluttamattomuus, toimeentulon haasteet sekä mielenterveysongelmat liittyvät usein lasten myöhempiin hyvinvointivajeisiin sekä mielenterveysongelmiin. (Saari 2015, 103–105; Leskelä ym. 2022, 14.)

Yhteiskunnallisesti eriävässä asemassa olevien ihmisten elämässä asemaa vahvistavilla ja vastaavasti heikentävillä tekijöillä on kasautuva luonne. Tämä näkyy siten, että heikommassa asemassa olevien ihmisten elämässä kielteiset tapahtumat edesauttavat taas uuden kielteisen tapahtumien muodostumista heikentäen näin yksilön yhteiskunnallista asemaa entisestään. Sama mekanismi toimii myös toisinpäin, kun myönteisiksi koettujen nuoruuden siirtymien saavuttaminen edesauttaa uusien myönteisten asioiden saavuttamista myös tulevaisuudessa. Tämä

väestöryhmiä toisistaan eriyttävä mekanismi lisää eriarvoisuutta, jolloin syrjäytyminen kasautuvan huono-osaisuuden prosessina voidaan nähdä ikään kuin jälkeen jäämisenä niistä siirtymistä, jota keskimäärin tietty väestöryhmä saavuttaa tiettyyn ikään mennessä. Syrjäytymiseen liittyy myös se ulottuvuus, että yhteisöstä syrjäytetty tai ulos suljettu yksilö kokee niin kutsuttua sosiaalista kipua ja on altis yksinäisyyteen johtavalle vieraantumiselle, arvottomuuden kokemuksille, masennukselle ja opitulle avuttomuudelle. (Saari 2015, 104–106.) Nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa onkin tärkeää ymmärtää syrjäytymisen eriarvoistava vaikutus nuoren yhteiskunnalliseen asemaan sekä syrjäytymisen vaikutus nuoren yksinäisyyden ja merkityksettömyyden kokemukseen (Leskelä ym. 2022, 14).

Tuoreissa syrjäytymistä käsittelevissä tutkimuksissa on tuotu esiin kritiikkiä vallitsevaa aktivointipolitiikkaa sekä ongelmakeskeistä näkökulmaa kohtaan. Suomalaisessa yhteiskunnassa palkkatyöstä on tullut moraalinen normi ja velvollisuus sen myötä, kun poliittinen paradigma on viimeisimpien vuosikymmenten aikana muuttunut hyvinvointivaltiota painottavasta politiikasta enemmän kansalaisten omaa aktiivisuutta korostavaan aktivointipolitiikkaan. (Helne & Hirvilammi 2021, 22). Ongelmakeskeistä näkökulmaa on kritisoitu siitä syystä, että kun eri lähtökohdista tulevien nuorten tilanteisiin liittyvät ongelmat katsotaan nuoren henkilökohtaisiin puutteisiin, tulee yksilö määritellyksi jollain tapaa vajavaiseksi. Tällöin tukipalvelutkin muuttuvat herkästi ongelmanratkaisuksi tuen sijaan, mikä ei vahvista nuoren toimijuutta ja osallisuutta. (Brunila, Mertanen, Ikävalko, Kurki, Honkasilta, Lanas, Leiviskä, Masoud, Mäkelä & Fernström 2019, 107–119.) Seuraavaksi tarkastelen juuri toimijuuden ja osallisuuden suhdetta syrjäytymiseen.

3.1 Toimijuus ja syrjäytyminen

Elämänkulkuun kuuluvat siirtymät esimerkiksi koulutuksesta työelämään ovat ikään kuin katkoksia totuttuihin rutiineihin, rooleihin ja identiteettiin. Tällöin siirtymän edessä oleva yksilö joutuu punnitsemaan vaihtoehtojaan ja arvioimaan

tulevaisuutensa suuntaa sekä mahdollisuuksiaan ja alkaa rakentaa elämänsä eteenpäin kehittäen uusia rutiineja, rooleja ja identiteettiä. Elämänsä siirtymät edellyttävät toimijuutta ja ne myös haastavat sitä. Kun toimijuutta tarkastellaan yksilön suunnitelmia ja valintoja laajemmin yksilön ja rakenteiden välisenä suhteena, on ymmärrettävä yksilön asema suhteessa sosiaalisiin toimintaympäristöihin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yksilö toimii elämänsä siirtymissä omia toimintamahdollisuuksia koskevien tulkintojen pohjalta. Nämä toimintamahdollisuuksia koskevat tulkinnat on tehty omien voimavarojen ja resurssien pohjalta. (Vanhalakka-Ruoho 2014, 192–199.)

Nuoruuden siirtymiin liittyy paljon ulkoa päin tulevaa kontrollia, joka vaikuttaa autonomisimmankin nuoren toimintamahdollisuuksiin. Erityisesti syrjäytyneiksi määriteltyjen nuorten kohdalla toimijuuden rakentumista sanelee pitkälti yhteiskunnan rakenteet ja palvelujärjestelmät. Rakenteet siis ikään kuin määrittelevät sen, millä tavoin nuoret saavat vapaata toimijuuttaan käyttää ja toisaalta ne myös asettavat nuorille vaatimuksen vahvemmassa toimijuudesta. Tärkeä huomio on kuitenkin se, että ulkoa päin tuleva pakko ja ilman nuorten osallisuutta tehdyt ratkaisut eivät lisää tavoiteltavan elämän ulottuvuuksina pidettyä toimijuutta ja merkityksellisyyttä. (Juvonen 2015, 236.)

Nuoruuden toimijuuden määrittely peilautuu vahvasti aikuisuuteen, sillä siihen kohdistuu odotus siitä, että nuori löytää paikkansa aikuisten maailmasta. Kun näin ei syystä tai toisesta tapahdu ja nuoren aikuisen itsenäistymisessä tapahtuu viivästymistä tai kriisiytymistä, poiketaan normista, jolloin nuori on vaarassa joutua ulkopuoliseksi. Syrjäytyneiksi tai syrjäytymisvaarassa oleviksi määritellyn nuoren kohdalla tämä siirtymä on erityisen haastava, sillä syrjäytyminen yhteiskunnasta tapahtuu vähitellen ja takaisin pääseminen vaatii aikaa ja se voi olla hyvinkin haasteellista. Tämä pätee etenkin silloin, kun nuoren toimintakyky on heikentynyt ja hän on tarvitsemiensa palveluiden ja tuen ulkopuolella. Syrjäytyneistä tai syrjäytymisvaarassa olevista nuorista puhuttaessa niputetaan kuitenkin yhteen joukkoon toimintakyvyltään ja mahdollisuuksiltaan varsin erilaisia nuoria. Kaikki

nuoret eivät lopulta jää yhteiskunnan keskeisten toimintojen ulkopuolelle ja heillä voi olla omanlaisia siirtymiä menossa, vaikka he hetkellisesti eivät eläisikään lineaarisesti normin mukaista elämänkulkua. (Juvonen 2013, 13–14.)

3.2 Osallisuus syrjäytymisen vastakäsitteenä

Sosiaali- ja terveysministeriön (2023) sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023) mukaan yksi keskeisistä osallisuuden edistämisen tavoitteista on syrjäytymisen ehkäiseminen. Syrjäytyminen, vieraantumisen ja välinpitämättömyys voidaan ymmärtää osallisuuden vastakäsitteiksi (Osallisuuden osaamiskeskus 2023). Seuraavaksi avaan, mitä osallisuudella tässä tutkielmassa tarkoitetaan.

Yksi tapa määritellä osallisuutta on, että osallisella yksilöllä on mahdollisuus liittyä erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Hyvinvoinnin lähteet voivat olla aineellisia kuten toimeentulo, asuminen ja harrastustarvikkeet, mutta ne voivat olla myös aineettomia kuten turvallisuus ja luottamus. Myös näiden välimaastoon sijoittuvat asiat kuten palvelut voidaan laskea hyvinvoinnin lähteiksi. Osallisuus on myös vaikuttamista oman yhteisiin asioihin, palveluihin sekä oman elämän kulkuun ja sen toimintoihin. Se näyttäytyy omaan elämään liittyvänä päätösvaltana sekä ymmärrettävänä, hallittavana ja ennakoitavana toimintaympäristönä. Näiden lisäksi osallisuus näyttäytyy mahdollisuutena vaikuttaa esimerkiksi ryhmissä, elinympäristössä ja palveluissa. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari, & Keto-Tokoi 2017, 5.)

Osallisuus on tärkeää ymmärtää hyvinvointiin vahvasti vaikuttavana tekijänä, sillä heikko osallisuuden kokemus on yhteydessä esimerkiksi vakavaan psyykkiseen kuormittuneisuuteen, heikoksi koettuun työkykyyn sekä yksinäisyyteen. Osallisuuden kokemus puolestaan lisää hyvinvoinnin lisäksi myös turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen sekä omiin mahdollisuuksiin. Osallisuuden kokemus myös vaikuttaa siihen, miten suuren osan potentiaalisesta toimintakyvystään yksilö ottaa

käyttöön. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023.) Vaikka osallisuus on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin, on tärkeää ymmärtää, ettei osallistuminen pakotettuna lisää hyvinvointia (Salminen, Lehtonen, Rikala, Kuusisto, Luoma-Halkola, Puumala, Sointu, Wallin & Häikiö 2021, 95).

Nuorten osallisuutta koskien on esitetty kritiikkiä ulkoa päin tulevien auktoriteettien asettamia osallisuuden määritelmiä kohtaan. Kun käsitykset osallistuvasta nuoresta ja tavoittelemisen arvoisista asioista on asetettu ulkoa päin, on nuorten vaikea vaikuttaa heille asetettuihin vaatimuksiin. Nuorten omaehtoinen toiminta heille asetettuihin odotuksiin vaikuttamiseksi vaatii hyvin vahvaa aktiivisuutta. Nuorten osallisuudesta puhuttaessa onkin tärkeää asettaa keskiöön se, mitä nuorten omat tavoitteet ja toimintatavat osallisuuteen liittyen ovat. (Osallisuuden osaamiskeskus 2023.) Tässä tutkielmassa nuorten osallisuutta tarkastellaan erityisesti siitä näkökulmasta, että osallisuuden toteutuessa nuorilla on mahdollisuus päästä osalliseksi erilaisista hyvinvointia lisäävistä resursseista ja vuorovaikutussuhteista sekä vaikutusmahdollisuuksia omaan elämään ja yhteiskuntaan liittyvissä asioissa.

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS

4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymys

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella rakenteellisten tekijöiden merkitystä heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien nuorten aikuisten aseman muodostumisessa. Lähden tarkastelemaan asiaa seuraavan tutkimuskysymyksen avulla: millaiset rakenteelliset tekijät vaikuttavat heikentävästi syrjäytymisvaarassa olevien aikuistuvien nuorten toimijuuteen tai osallisuuteen?

4.2 Kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Kirjallisuuskatsaus on tutkimuksen tapa, jossa aineistona on tutkijoiden alkuperäistutkimukset, joissa oleva tieto on tarkoitettu tunnistaa, arvioida, tulkita ja yhdistää. Kirjallisuuskatsaus ei ole vain tiivistelmä tai raportti olemassa olevista tutkimuksista, vaan tarkoituksena on tiivistää oman tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset tiedot ja tehdä näistä johtopäätöksiä. Kirjallisuuskatsauksen tyyppejä on useanlaisia. Omaan tutkimukseen sopivan katsaustyyppin valintaan vaikuttaa tarkastellun aiheen luonne, tutkimuskysymys, tutkimuksen tavoite ja tarkoitus sekä kohderyhmä. Humanistisessa tutkimuksessa on perinteisesti käytetty tyylinä

narratiivista kirjallisuuskatsausta eli kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus pyrkii ymmärtämään tutkittua ilmiötä ja kuvaamaan vakuuttavasti argumentoiden mitä siitä on ymmärretty. Lähtökohtana ilmiön ymmärtämiseen voi olla esimerkiksi sen tunnistaminen, kyseenalaistaminen tai vahvistaminen. (Vilkkä 2023, 11–12, 19–22.) Tämä tutkielma on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena.

4.3 Tiedonhaun ja aineiston kuvaus

Kirjallisuuskatsauksessa tiedonhaun tarkka kuvaus on tärkeää tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tiedonhaku tulee toteuttaa ennalta suunniteltujen reunaehtojen mukaan, harkitusti, rajatusti, järjestelmällisesti ja läpinäkyvästi. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on muita katsaustyyppijä vapaampi tiedonhaun ja aineiston valintakriteerien suhteen, sillä se tavoittelee yleistettävyyttä, jotka perustuvat tutkijan aineistosta tekemiin oivalluksiin. Tyyli onkin saanut kritiikkiä siitä, että se on tiedonhaultaan subjektiivinen ja sattumanvarainen, mutta toisaalta tyylin vahvuus on, että se antaa mahdollisuuden perustellusti tutkia erityiskysymyksiä aineistolähtöisesti. (Vilkkä 2023, 12–13, 22–23.)

Aineiston valintaan liittyen hakukriteerien työstämiseen vaikuttaa se, mitä tutkimuksella tavoitellaan. Jos tarkoituksena on tutkia jo olemassa olevaa tietoa tai tietoa aukkoja, vertaisarvioidut tutkimusartikkelit ovat suositeltavin vaihtoehto (Vilkkä 2023, 34). Koska tässä tutkielmassa tarkoitukseni oli koota yhteen jo olemassa olevasta tutkimuksesta löytyvää tietoa keskittyen tiettyyn näkökulmaan, halusin ensimmäisenä rajata tiedonhakuani niin, että aineisto olisi mahdollisimman laadukasta. Tämän vuoksi ensimmäinen sisäänottokriteerini oli, että aineiston tulee olla vertaisarvioitu. Halusin aineiston olevan myös tuoretta, joten rajasin hakua julkaisuvuoden perusteella niin, että aineisto on julkaistu viimeisen viiden vuoden

aikana. Näiden lisäksi sisäänottokriteerinäni oli, että aineiston tulee olla suomen- tai englanninkielinen.

Hakusanani olin työstänyt YSO - Yleinen suomalainen ontologia -palvelimen avulla nimeämällä keskeiset hakuani ohjaavat käsitteet tutkimuskysymykseen ja tutkimuksen tarkoitukseen peilaten. Tämän lisäksi silmäilin, minkälaisia rinnakkaisia käsitteitä aiemmissa samaa aihetta käsittelevissä tutkimuksissa on käytetty. Keskeiset hakua ohjaavat käsitteet olivat lopulta syrjäytyminen, marginalisaatio, marginalisoituminen, huono-osaisuus ja hakua rajaamaan valikoin hakusanaksi nuoret aikuiset. Englanninkielisiksi vastaaviksi hakusanoiksi valikoitui ilmiöön liittyen social exclusion, marginalization, marginalization, social marginality ja kohderyhmän rajaukseksi young adults. Näiden hakusanojen eri yhdistelmiä tein aineiston hakua JYKDOK-hakukoneen kautta sekä kansainvälisistä Social Services Abstracts (ProQuest)- ja Applied Social Sciences Index & Abstracts (ASSIA, ProQuest) -tietokannoista.

Hakulausekkeiden muodostamisessa hyödynsin sanakatkaisuja ja Boolean-logiikkaa. Boolean-logiikalla tarkoitetaan sitä, että käyttämällä tietokannoista hakuja tehdessä AND-, NOT- ja OR-operaattoreita hakutulokset laajenevat tai kaventuvat harkitusti ja systemaattisesti (Vilkkä 2023, 58). Hakutermien lisäksi rajasin hakuani julkaisuvuoden sekä kielen perusteella ja niissä tietokannoissa, joissa oli mahdollista, valitsin haun rajaukseksi pelkät vertaisarvioidut julkaisut. Katsauksen tutkimuksia valitessa olennaisin rajausta on se, miten tutkimus vastaa katsaukselle asetettuun tutkimuskysymykseen (Vilkkä 2023, 69).

Tutustuessani hakutuloksiin suljin aineistoja pois, mikäli ne eivät sopineet kontekstiltaan tutkielmaani tai olivat muuten epärelevantteja tutkimuskysymykseeni nähden. Suurimmaksi osaksi karsintaan riitti hakutulosten otsikoiden silmäily, sillä monissa tutkimuksissa jo otsikko osoitti, että tutkimus on toteutettu jossain hyvin erilaisessa yhteiskunnassa ollen näin kontekstiltaan epäsopiva. Monia tutkimuksia pystyi myös sulkemaan otsikon perusteella pois, sillä ne syventyivät liian yksityiskohtaisesti johonkin tiettyyn aihealueeseen. Ne

tutkimukset, jotka oli otsikoitu tutkimuskysymykseni kannalta relevantilla tavalla, pääsivät karsinnan seuraavaan vaiheeseen ja tutustuin näihin tarkemmin joko abstraktitasolla tai tekstiin tutustuen tehden sitten lopulliset valinnat. Suljin hakutuloksista pois myös aineistot, jotka eivät olleet maksuttomasti saatavilla. Taulukossa 1 kuvaan Vilkan (2023, 64) esittelemää katsausmatriisia mukaillen oman tietokantoihin kohdistuvan hakuni hakusanoineen ja hakutuloksineen. Taulukossa näkyy, kuinka olen hakukriteerieni ja harkintana pohjalta päätyneet valitsemaan 137 hakutuloksesta kirjallisuuskatsaukseni aineistoon 7 tutkimusta.

Taulukko 1: Tietokannoista tehtyä hakua kuvaava katsausmatriisi

Tietokanta	Hakutermit ja rajaukset	Haun tulokset	Abstrakti tasolla tarkastellut	Koko tekstinä tarkastellut	Aineistoon valitut
Applied Social Sciences Index & Abstracts ASSIA	(social exclusion AND young adults) OR (marginalisation AND young adults) OR (social marginality AND young adults) OR (marginalization AND young adults) Rajaukset: Subject, English Language, Peer Reviewed, Julkaisuvuosi 2017-2023	39	4	3	1
Social Services Abstracts ProQuest	(social exclusion AND young adults) OR (marginalisation AND young adults) OR (social marginality AND young adults) OR (marginalization AND young adults) Rajaukset: Subject, Language English or Finnish, Peer Reviewed, Julkaisuvuosi 2017-2023	60	7	5	3 (joista 1 sama, kuin edellä aineistoon valittu)
JYKDOK (kotimaiset artikkelit)	(syrjäyty* AND nuor* aikui*) OR (margin* AND nuor* aikui*) OR (huonosai* AND nuor* aikui*) Rajaukset: Kaikki hakutulokset, Kieli Suomi tai englanti, Julkaisuvuosi 2017-2023	38	5	4	4
Yhteensä		137	16	11	7

Hakuja on mahdollista laajentaa myös systemaattisessa haussa löytyneiden aineistojen lähdeluetteloihin, mikä mahdollistaa aineiston täydentämisen mahdollisimman kattavan aineiston saavuttamiseksi. Tätä kutsutaan lumipallotekniikaksi. Lumipallotekniikan vahvuus on se, että se lisää katsauksen

laatua täydentämällä katsauksen aineistoa merkittävällä ja korkealaatuisella tutkimuksella, mutta sen heikkous puolestaan on, että se saattaa jättää tunnistamatta joitain keskeisiä tutkimuksia. (Vilka 2023, 66.) Systemaattisen tietokantoihin kohdistuvan haun jälkeen lähdin täydentämään aineistoani tehden vielä manuaalista hakua lumipallotekniikalla.

Lumipallotekniikkaa hyödyntäessäni huomasin, että Yhteiskuntapolitiikka -lehdessä sekä Nuorisobarometreissa on julkaistu vertaisarvioituja tieteellisiä artikkeleita, joita tietokannoista tekemäni haku ei tavoittanut. Siispä lähdin täydentämään hakuani tekemällä vielä manuaalista hakua vuosina 2017–2023 julkaistujen Nuorisobarometrien ja Yhteiskuntapolitiikkalehtien sisällysluetteloista. Manuaalista hakua suoritettuani aineistoni täydentyi vielä viidellä vertaisarvioidulla tutkimusartikkelilla. Manuaalista hakua tehdessäni sisäänotto- ja poissulkukriteerini olivat samat kuin tietokannoista tehdyssä haussa.

Lopulta tietokannoista tekemäni systemaattisen haun sekä lumipallotekniikalla tekemäni manuaalisen haun tuloksena kirjallisuuskatsaukseni aineiston muodostaa 12 vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia. Nämä artikkelit ovat monitieteisiä ja ne käsittelevät eri näkökulmista syrjäytymisvaarassa olevien aikuistuvien nuorten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Aineisto sisältää laadullisia ja määrällisiä tutkimuksia, joita on tehty erilaisilla menetelmillä. Aineistona tutkimuksissa on käytetty nuoria aikuisia koskevaa tietoa, jota on saatu, rekisteriaineistoista, havainnoimalla, haastatteluilla ja kyselyillä. Tämän tutkielman liitteenä (Liite 1) olevissa aineistokorteissa kuvaan tarkemmin tutkimusten lähdetietoja ja niiden keskeistä sisältöä tämän tutkielman kannalta.

4.4 Aineiston analysointi

Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa ymmärrys tutkittavasta aiheesta syvenee kehämäisesti analysoitavaa tutkimusaineistoa lukemalla ja siihen liittyvää intuitiota seuraten yhdistelemällä muodostuneita käsityksiä ja miellelyhtymiä (Vilka 2023, 22).

Tutkimuskysymykseni määritteli sen, että minun tuli etsiä aineistosta toimijuuteen tai osallisuuteen heikentävästi vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä. Lyhyesti tiivistettynä toimijuus on tässä tutkielmassa määritelty niin, että yksilön käytettävissä olevat resurssit ja voimavarat luovat yksilön omia toimintamahdollisuuksia koskevia tulkintoja, joiden pohjalta hän toimii. Osallisuutta puolestaan tarkastellaan tässä tutkielmassa syrjäytymisen vastakäsitteenä eli osallisuutena resursseihin ja merkitykselliseksi koettuihin toimintoihin ja suhteisiin. Siispä lähdin etsimään aineistosta niitä rakenteellisia tekijöitä, jotka vaikuttavat heikentävästi nuorten aikuisten resursseihin ja voimavaroihin ja sen myötä toimintamahdollisuuksista tehtyihin tulkintoihin.

Käytännössä etenin analyysissä lukemalla aineistoa läpi ja järjestelemällä sitä helpommin käsiteltävään muotoon. Ensin etsin jokaisesta tutkimuksesta lavealla otteella kaikkea tutkimuskysymykseni kannalta oleellista ja kirjasin näitä asioita ylös. Sen jälkeen pelkistin aineistot kiteyttämällä jokaisen tutkimuksen ydinasiat tutkimuskysymykseeni peilaten aineistokortteihin, joihin kirjasin tiiviisti kussakin tutkimuksessa esiintyvät keskeiset rakenteelliset tekijät ja niiden heikentävän vaikutuksen nuorten osallisuuteen tai toimijuuteen. Tämän jälkeen aloin aineistokortteihin kirjattujen toimijuutta ja osallisuutta heikentävien tekijöiden pohjalta teemoittelemaan pelkistettyä aineistoa. Lopulta aineistokorteista erottui neljä teemaa, joita avaan lisää seuraavassa luvussa.

5 TULOKSET

Tutkimuskysymys oli, että millaiset rakenteista lähtöisin olevat tekijät heikentävät syrjäytymisvaarassa olevien aikuistuvien nuorten osallisuutta tai toimijuutta? Aineiston analyysin perusteella löysin aineistosta neljä teemaa, jotka kuvaavat millaiset rakenteelliset tekijät heikentävät syrjäytymisvaarassa olevien nuorten osallisuutta ja toimijuutta. Rakenteelliset tekijät kohdistavat nuoriin kohtuuttomia odotuksia ja rakenteellisten tekijöiden takia yksilöllisten tilanteiden tunnistamisessa esiintyy haasteita. Rakenteelliset tekijät myös luovat ja vahvistavat kielteisiä käsityksiä itsestä ja niiden vuoksi nuoret joutuvat taistelemaan tiensä kohti normin mukaista aikuistumista epäotollisissa olosuhteissa. Avaan tässä luvussa näitä tuloksia lisää ja kerron tarkemmin tutkielman teoreettiseen viitekehykseen peilaten, miten kyseiset tekijät heikentävät nuorten osallisuutta ja toimijuutta.

5.1 Järjestelmälähtöiset ja joustamattomat yksilön vastuuta korostavat vaatimukset

Nuorisotakuu aktivointipolitiikan osana muodostaa rakenteen, jossa nuoren on joustettava järjestelmän ehtoihin monessa paikassa. Tällöin autonomisuuden ja omaehtoisen toimijuuden säilyttäminen on hyvin vaikeaa. Järjestelmänä nuorisotakuu myös muodostaa joustamattomat raamit, joiden kyseenalaistaminen ei ole nuorelle mahdollista joutumatta ulos järjestelmästä. (Lähteenmaa 2021, 50–51.)

Ulkoa päin tuleva pakko ja ilman nuorten osallisuutta tehdyt ratkaisut eivät lisää nuorten toimijuutta tai elämän merkityksellisyyttä (Juvonen 2015, 236). Tämä huomioiden voidaan järjestelmälähtöisyyden ja aktivointipolitiikan nähdä olevan ongelmallinen toimijuuden kannalta.

Ongelmallista on myös se, että toteuttaessaan aktivointipolitiikkaa TE-palveluilla on omat tavoitteensa, jotka voivat ajaa nuorten omien tavoitteiden edelle. Erityisen ongelmallista tämä on niiden nuorten kohdalla, joiden opiskelu- tai työkyky on alentunut. Aktivointipolitiikkaan pohjautuvat nuorille suunnatut järjestelmälähtöiset tavoitteet ajavat nuorten omien tavoitteiden ja tarpeiden yli esimerkiksi asettamalla työttömyysturvalle tiukat ehdot ja toimeentulotukeen liittyviä sanktiokäytäntöjä. Mikäli nämä järjestelmälähtöiset tavoitteet ovat nuorille ja heidän yksilöllisiin elämänkulkuihinsa sopimattomia, luo järjestelmä työttömyysturvan piiristä poiskäännyttävän rakenteen eivätkä nuoret saa TE-palveluista itseään parhaiten hyödyttävää tukea. (Uusikangas & Hiilamo 2020, 136–138.) Näyttää siis siltä, että järjestelmälähtöiset tavoitteet ja aktivointipolitiikka voivat heikentää nuorten osallisuutta omaan elämään liittyvään päätösvaltaan sekä hyvinvoinnin lähteisiin, kuten toimeentuloon ja nuorten tarvitsemiin palveluihin.

Ongelmallista on myös se, että aktivointipolitiikka tarkastelee työttömyyttä yksilöstä riippuvana ongelmana. Tämän myötä ratkaisuna nuorten työttömyyteen nähdään yksilön kykyjen ja osaamisen kehittämisessä sen sijaan, että ongelmaa tarkasteltaisiin laajempina työmarkkinoihin liittyvänä rakenteellisena kysymyksenä. Erityisen ongelmallista tästä tekee se, että vaikka työpaikkojen tarjonta ja hakijoiden kysyntä eivät kohta, pyritään ratkaisu tähän epäsuhtaan löytämään yksilöstä Aktivointipolitiikan keskeinen ajatus työttömän omasta vastuusta tilanteeseensa liittyen voi olla syynä siihen, ettei työllisyyspalveluihin ole ollut tahtotilaa suunnata riittäviä resursseja. (Haikkola, Näre & Lähteenmaa 2018, 66, 73.) Näyttää siis siltä, että yksilöiden vastuuta korostava asenneilmapiiri estää sitä, että työmarkkinoihin liittyviä rakenteellisia ongelmia pyrittäisiin aktiivisesti muuttamaan paremmin nuorten osallisuutta ja toimijuutta vahvistavaksi.

Myös nuorten kuntoutusrahalle ehtona olevan ammatillisen kuntoutuksen suunnittelussa ja siitä päätettäessä nuorten tilanteita saatetaan määritellä ulkoapäin ongelmakeskeisesti. Tällöin nuorille ei pyritä etsimään yksilöllisiä suoritustapoja, vaan heidät todetaan sopimattomaksi toimenpiteisiin (Salminen 2019, 398). Yksilön ongelmien nostaminen keskiöön voi vaikuttaa heikentävästi yksilön käsityksiin omista kyvyistä ja toimintamahdollisuuksista, mikä on Vanhalakka-Ruohon (2014, 192–199) mukaan toimijuutta heikentävä tekijä.

Rakenteelliset tekijät kuten kapea palkkatyön normi ja pakkoaktivointi voivat olla mielenterveysongelmista kärsiville nuorille syrjäyttäviä ja heikentää heidän tilannettansa entisestään. Tällöin jo valmiiksi heikommassa asemassa olevilta ihmisiltä vaaditaan kohtuuttomia ponnisteluja ja se, ettei näitä vaatimuksia kykene täyttämään, ajaa näitä nuoria yhteiskunnan toimintojen ja resurssien ulkopuolelle. (Vaavavuo & Bakkum 2021, 779–781.) Näyttää siis siltä, että tällaisissa tapauksissa osallisuus resursseihin ja yhteiskunnan toimintoihin ei toteudu ulkoapäin tulevien osallisuuden määritelmien ja joustamattomien normien vuoksi, jolloin on kyseessä rakenteista lähtöisin oleva osallisuutta heikentävä ongelma.

Myös nuoret itse ovat omaksuneet normin mukaisen elämäntavan ja yhteiskunnan työkeskeisen ilmapiirin, minkä myötä osa nuorista näkee työn määrittelevän yksilön arvon. Nuoret ovat myös omaksuneet ajatuksen, että menestyminen on itsestä kiinni ja työelämän vaatimukseen on sopeuduttava. Osa nuorista kuitenkin tunnistaa heihin kohdistuvien vaatimusten olevan kohtuuttomia ja ulkoapäin määriteltyjä. (Välimäki, Kivijärvi & Aaltonen 2020, 1360–1362; Westerback & Rissanen 2020, 175–177.) Tulivatpa kohtuuttomat odotukset ja vaatimukset nuorten itsensä ajattelusta tai ulkoa päin, näyttäytyy yksilön vastuuta korostava asenneilmapiiri sekä nuoriin kohdistuvat kohtuuttomat vaatimukset erityisesti normin täyttämisen kanssa kamppailevien nuorten kohdalla ongelmallisina. Yksilön yhteiskunnalliseen asemaan ja elämään negatiivisesti vaikuttavat tekijät heikentävät yksilön resursseja, mikä voi ajaa häntä kohti huono-osaisuutta tai sen syvenemistä (Saari 2015, 103–105; Leskelä ym. 2022, 14). Kun

alhaisten resurssien ja voimavarojen kanssa arjessa kamppaileva nuori jää asenneilmapiirin vuoksi yksin ja vaille tarvitsemaansa tukea, on tämä osallisuuden ja toimijuuden vahvistumisen kannalta ongelmallista.

5.2 Tunnistamisen ongelmat

Työllisyyspolitiikasta ja lainsäädännöstä tulevat institutionaaliset reunaehdot kuten resurssit ja organisaatiomuutokset vaikuttavat siihen, miten hyvin nuorten työttömien toimintamahdollisuuksia, tarpeita, kykyjä ja toiveita kyetään tunnistamaan. TE-palveluissa tämä näkyy käytännössä siten, että yksilön tarpeisiin räätälöitävinä markkinoituja palveluita ei kyetä toteuttamaan palvelulupauksen mukaisina, sillä erilaiset nuorille asetettavia toimenpiteitä säätelevät reunaehdot ajavat yksilöllisten tarpeiden ja niiden tunnistamisen edelle. Nuorten tarpeiden tunnistamisessa on havaittu tunnistamattomuutta, väärintunnistamista sekä ylitunnistamista. Tunnistamisen haasteet voivat johtaa siihen, että nuori päätyy sopimattomiin tai omien kykyjen ja toiveiden vastaisiin toimenpiteisiin, jotka eivät pitkällä tähtäimellä johda työllistymiseen tai itselle mieluisan uran löytymiseen. Tällaiset kokemukset aiheuttavat nuorille turhautumista ja epäoikeudenmukaisuuden kokemusta. (Haikkola, Näre & Lähteenmaa 2018, 63–74.)

Yksi tunnistamisen ongelmien ulottuvuus on myös liian myöhäinen haasteiden ja tuen tarpeiden tunnistaminen. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tarvitseman tuen laajuus tulee usein ilmi vasta silloin, kun asiat ovat jo päässeet monimutkaistumaan. Huono-osaisuuden ulottuvuuksista erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat syrjäytymisprosessin taustalla. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat nuoret päätyvät koulutettuja ja työssä käyviä nuoria myöhemmin hoitoon siitä huolimatta, että diagnoosi olisi saatu aiemmin. Liian myöhäinen ongelmien tunnistaminen johtaa siihen, että nuoret saavat tarvitsemiaan palveluita liian myöhään, jolloin ongelmien tuomat negatiiviset vaikutukset yksilön elämään ovat ehtineet tehdä suurempaa haittaa ja monimutkaistuneisiin haasteisiin

on vaikeampi löytää ratkaisua. (Paananen, Surakka, Kainulainen, Ristikari & Gissler 2019, 124–126.)

Pitkäaikaistyöttömillä mielenterveysongelmista kärsivillä nuorilla on paljon kykyjä, joiden avulla he sopeutuvat ja luovivat haasteidensa kanssa arjessa. Vallitsevat epävarmat nuoruuden siirtymäolosuhteet määrittelevät nuorten toimijuuden ehtoja, jolloin instituutioiden tasolla nuorten arjen selviytymiseen käytettyä energiaa, sinnikkyyttä ja päättäväisyyttä ei tunnisteta toimijuudeksi. Nuorilla on siis omia strategioita, joiden avulla he vahvistavat omaa hyvinvointiaan. Nuori voi esimerkiksi lopettaa itselleen epäsopeivan ja liian kuormittavan työn, mutta instituutioiden tasolla tätä loogista toimijuutta ei tunnisteta, vaan siitä jopa rangaistaan epäämällä esimerkiksi etuuksia. Tämä aiheuttaa epäoikeudenmukaisuuden tunnetta ja haasteiden syvenemistä sekä sen, että nuori alkaa kohdentaa toimijuuttaan työyhteiskuntaan liittymisestä sen ulkopuolisiin asemiin sopeutumiseen. (Rikala 2020, 1033–1035.)

Nuorten tilanteiden tunnistamiseen liittyy myös eriarvoistava ulottuvuus, sillä tunnistaminen saattaa olla sattumanvaraisista tekijöistä kiinni. Esimerkiksi oppilaitoksella tai yksittäisellä opettajalla voi olla merkitystä siihen, miten hyvin yksittäisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan nuoren toimintamahdollisuudet tunnistetaan. Tämä vaikuttaa siihen, miten hyvin kuntoutusrahalle asetetut ehdot vastaavat nuoren tarpeita ja näin ollen siihen, mitä nuori saa kuntoutuksesta irti. Myös TE-palveluissa on vaihtelua sen suhteen, miten hyvin nuorten haasteita ja osaamista tunnistetaan. Se millaisia aktivointi- ja sanktiolausuntoja nuori saa TE-palveluista on riippuvainen yksittäisen työntekijän harkinnan käytöstä. Jos työntekijä ei tunnista tai organisaation toimintakulttuuri ei tue yksittäisen nuoren osaamisen ja haasteiden tunnistamisessa, on nuori eriarvoisessa asemassa verrattuna niihin nuoriin, joiden osaaminen ja haasteet kyetään tunnistamaan. (Salminen 2019, 398–401; Uusikangas & Hiilamo 2020, 132–138.)

Sopimattomien palveluiden ja toimenpiteiden taustalla vaikuttaa siis aineiston perusteella olevan järjestelmälähtöisten tavoitteiden lisäksi myös tunnistamisen

haasteita nuorten yksilöllisiin voimavaroihin, resursseihin, toimintamahdollisuuksiin, kykyihin ja tarpeisiin liittyen. Näyttää siltä, että kun voimavaroja ja resursseja ei tunnisteta palveluissa, nuori ei saa tarpeitaan vastaavaa tukea ja palveluita, eivätkä hänen resurssinsa ja voimavaransa vahvistu. Tämä voi heikentää nuoren omia toimintamahdollisuuksista koskevia tulkintoja ja tämän myötä toimijuutta. Tarpeita vastaavien palveluiden ulkopuolelle jääminen voi vaikuttaa myös osallisuuteen heikentävästi, jos tämän vuoksi nuoren osallisuus hyvinvoinnin lähteisiin ja omaa elämää koskeviin vaikuttamismahdollisuuksiin ei toteudu.

5.3 Kielteisiä käsityksiä muodostavat tekijät

Aktivointipolitiikkaan pohjautuvat toimenpiteet ja palvelut, jotka eivät tunnista nuorten yksilöllisiä tarpeita, voivat aiheuttaa nuorissa monenlaisia kielteisiä tunteita ja käsityksiä itsestä. Palvelut voivat aliarvioida nuoria tai jättää heidät vaille heidän tarvitsemaansa tukea, jolloin nuoret voivat kokea palvelut ahdistaviksi, nöyryyttäviksi, leimaaviksi ja toimintamahdollisuuksia heikentäväksi (Haikkola, Näre & Lähteenmaa 2018, 67–69; Lähteenmaa 2021, 45–49; Vaalavuo & Bakkum 2021, 779–781). Aktivointipolitiikan vahvan palkkatyön normin hengen mukaisen ajattelun omaksuminen vaikuttaa näkyvän myös siten, että normin ulkopuoliset asiat aiheuttavat kielteistä leimautumista ja niin vahvaa häpeää, että yhteiskunnan tukea ei edes haluta ottaa vastaan. Se näkyy esimerkiksi siten, että osa nuorista jättäytyy tarkoituksella työkyvyttömyysetuuksien ulkopuolelle sosiaaliseen statukseen liittyvistä syistä (Rikala 2018, 167). Sosiaaliseen statukseen liittyvä ahdistus on merkittävä masennukselle altistava tekijä (Rikala 2020, 1025).

Koulu- ja opiskelumailmaan liittyvistä tekijöistä yhteisöllisyyteen liittyvät seikat vaikuttavat nuorten kokemuksiin opiskelusta ja itsestä esimerkiksi opiskelukavereiden puutteet tai kiusatuksi joutumisen kautta. Myös ulkopuolisuuden ja jälkeen jäämisen tunne voi aiheuttaa sen, että motivaatio

opintoja kohtaan laskee ja opinnot keskeytyvät. (Heinonen 2021, 579–582.) Oppimisvaikeuksien tunnistamatta jääminen, ulkoapäin määritellyt oppimistavoitteet ja yksiöllisten suoritusvaihtoehtojen puute voi aiheuttaa sitä, että nuori oppii pitämään itseään tyhmänä ja saa negatiivisen käsityksen omista kyvyistään (Salminen 2019, 397).

Koulutukseen ja työhön osallistumisen lisäksi nuoruuteen liittyy muunkinlaisia odotuksia esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin ja kohtuulliseen taloudelliseen tilanteeseen liittyen. Työn nähdään mahdollistavan muunkin hyvänä pidetyn elämän työn ulkopuolella. Jos nuori ei täytä näitä odotuksia, voi se aiheuttaa yksinäisyyttä, alhaisempaa osallistumista, vetäytymistä sekä leimautumista. Lisäksi se voi lisätä sukupolvien välistä riippuvuutta. Erityisesti yksinäisyys aiheuttaa nuorille monesti jopa työttömyyttä suurempaa häpeää. Se, että nuoret ovat omaksuneet suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevan yksin pärjäämisen eetoksen sekä yksilön omaa vastuuta ja aktiivisuutta painottavan diskurssin, vaikuttaa siten, että nuoret etsivät syytä omaan tilanteeseensa itsestään. Tällöin toimijuus on ikään kuin ylivirittyneessä tilassa, jolloin nuori näkee, että vastuu tilanteeseen on vain hänellä itsellään. Tämä aiheuttaa arvottomuuden, epäonnistumisen ja epävarmuuden tunteita sekä häpeää. (Välimäki, Kivijärvi & Aaltonen 2020, 1353–1362; Westerback & Rissanen 2020, 163, 167–177.)

Ongelmien ylisukupolvisuuden ja kasautumisen taustalla olevia eriarvoistavia mekanismeja ei ole onnistuttu riittävästi hillitsemään rakenteellisin keinoin. Kun ongelmat kasautuvat muutenkin heikommassa asemassa olevien nuorten harteille, aiheuttaa tämä heille pystyvyyden tunteen heikkenemistä ja alisuoriutumista. (Paananen ym. 2019, 115–117, 126.) Lähtökohtaisesti nuorilla on vahva yhteiskuntaan kuulumisen tarve ja kun tätä tarvetta ei pääse täyttämään, syntyy voimattomuuden kokemuksia (Rikala 2020, 1030–1031).

Vaikuttaa siltä, että negatiiviset käsitykset omasta itsestä ja omista kyvyistä vaikuttavat heikentävästi tulkintoihin omista toimintamahdollisuuksista, jolloin toimijuus heikkenee. Kyse ei ole kuitenkaan vain toimintamahdollisuuksista

koskevista tulkinnoista, mikäli toimintamahdollisuudet ovat tosiasiasa heikot tarpeita vastaamattomien palveluiden ja tukitoimien tai kokonaan niiden ulkopuolelle jäämisen vuoksi. Tällöin kyseessä on myös rakenteellisista tekijöistä lähtöisin oleva ongelma osallisuuden toteutumisessa.

5.4 Epäotolliset aikuistumisolosuhteet ja eriarvoiset lähtökohdat

Aiemmin tuloksissa esitetyt tunnistamisen haasteet ovat yksi tekijä, joka heikentää aikuistuvien nuorten aikuistumisolosuhteita. Tuen tarpeen tunnistamatta jättäminen johtaa usein vääränlaisiin palveluihin, jotka voivat ajaa nuorta entistä vaikeampaan marginaaliasemaan (Haikkola, Näre & Lähteenmaa 2018, 66–68). Riittämätön tai liian myöhäisessä vaiheessa tuleva tuki voi näyttäytyä esimerkiksi opiskelevien mielenterveyskuntoutujien kohdalla siten, että heikentyneestä toimintakyvystä kärsiville ei kyetä löytämään yksilöllisiä ratkaisuja laisinkaan tai riittävän ajoissa, mikä voi johtaa siihen, että nuoren haasteet syvenevät ja opiskelu vaikeutuu tai keskeytyy ja mielenterveys heikkenee entisestään (Heinonen 2021, 580–583; Vaalavuo & Bakkum 2021, 780–781).

Sopimattomat toimenpiteet voivat etäännyttää nuorta sosiaaliturvasta ja palvelujärjestelmästä, mikä heikentää nuoren voimavaroja ja elämäntilannetta. Se, ettei tukijärjestelmä onnistu huomioimaan nuorten yksilöllisiä tarpeita riittävän hyvin ja esimerkiksi aktivointipolitiikkaa toteuttavat järjestelmälähtöiset käytännöt ajavat nuorten tarpeiden edelle, voi aiheuttaa esimerkiksi etuuksien ulkopuolelle jäämistä, jos nuori ei sopeudu hänelle ulkoapäin määriteltyihin toimenpiteisiin ja aikarajoihin. (Uusikangas & Hiilamo 2020, 136–138; Lähteenmaa 2021, 45–46.) On selvää, että jäädessään etuuksien ulkopuolelle, heikkenee nuoren osallisuus resursseihin kuten toimeentuloon.

Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevilla nuorilla masennus on yleistä. Sosiaaliset syyt, kuten köyhyydestä, työttömyydestä, taloudellisesta ahdistuksesta, voimattomuudesta tai vähemmistöasemasta johtuva stressi vaikeuttavat

elämäntilannetta ja altistavat masennukselle. Masennus on suhteessa marginaaliasemaan sekä syy, että seuraus. (Rikala 2020, 1027–1035.) Pakkoaktivoinnilla on havaittu olevan kielteisiä seurauksia nuorille, sillä se voi esimerkiksi heikentää jo valmiiksi heikommassa asemassa olevien mielenterveyttä, mikä on erityisen ongelmallista, koska mielenterveys on keskeinen paremman sosioekonomisen aseman tavoittelussa tarvittava voimavara (Vaalavuo & Bakkum 2021 780–781). Heikentyneen mielenterveyden voidaan siis nähdä heikentävän myös nuorten toimintamahdollisuuksia sekä toimijuutta ja tämän myötä osallisuutta toimijuutta vaativiin asioihin, kuten nuoruuden siirtymiin.

Sosiaaliseen eriarvoisuuteen eli aineellisten ja sosiaalisten resurssien epätasaiseen jakautumiseen liittyvät tekijät voivat heikentää aikuistumisen siirtymiin liittyviä olosuhteita heikentämällä elämänlaatua ja sulkemalla erilaisten toimintamahdollisuuksien ulkopuolelle. Sosiaaliseen eriarvoisuuteen liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi ongelmien ylisukupolvisuus, eriarvoiset mahdollisuudet saada hoitoa mielenterveysongelmiin, työkyvyttömyysetuuksien ulkopuolelle jääminen sekä lain määrittelemät ikäraajat palveluille ja velvollisuuksille. Nämä tekijät voivat aiheuttaa esimerkiksi köyhyyttä, uupumusta, stressiä ja itsenäisyyden heikkenemistä. Näiden hyvinvointiin heikentävästi vaikuttavien tekijöiden kasautuminen aiheuttaa sen, että ongelmat kietoutuvat yhteen ja syvenevät entisestään. Sosiaaliseen eriarvoisuuteen liittyvillä tekijöillä on suurin negatiivinen vaikutus niiden nuorten aikuisuuden siirtymiin, joilla on lähtökohtaisesti heikommat resurssit, voimavarat ja toimintamahdollisuudet. Heikentävistä lähtökohdista keskeisimpiä ovat lapsuuden epäsuotuisiin kasvioloihin, köyhyyteen ja mielenterveysongelmien hoitoon liittyvät tekijät. Nämä elämänlaatua heikentävät tekijät voivat tehdä arjesta jokapäiväistä kamppailua, jolloin toimijuus menee arjesta selviytymiseen sen sijaan, että energiaa jäisi ylimääräisiin ponnisteluihin. (Rikala 2018, 160–168; Salminen 2019, 395, 399–400; Rikala 2020, 1027–1035.)

Epäotollisten aikuistumisolosuhteiden taustalla on ylisukupolvisuuden lisäksi muitakin heikentävästi osallisuuteen ja toimijuuteen vaikuttavia tekijöitä

lapsuudesta. Esimerkiksi heikko luokkatyörauha yläasteiässä, kiusaaminen, opiskelukavereiden sekä opettajalta saatu riittämätön sosiaalinen tuki ovat yhteydessä aikuisena koettuun heikkoon osallisuuteen ja lyhyeksi jääneeseen koulutuspolkuun. Tällaiset tekijät vaikuttavat heikentävästi niihin olosuhteisiin, joissa nuoren tulisi aikuistua. (Merikukka, Ristikari & Kiilakoski 2019, 411–412; Heinonen 2021, 579.) Sosiaalinen eriarvoisuus voi olla läsnä oppimisympäristöissä myös, jos nuoren yksilöllisten tarpeiden tunnistamisen haasteiden vuoksi nuori ei saa koulutuksen tarjoamia resursseja käyttöönsä (Salminen 2019, 398–399).

Myös työelämän ja epävarmojen työmarkkinoiden kohtuuttomat vaatimukset ja kapea palkkatyön normi kohdistavat nuorille suuria paineita joustaa ja mukautua omien tarpeidensa kustannuksella, jolloin nuoren oma hyvinvointi sivuutetaan. Tällöin nuori on suuressa vaarassa uupua tai ajautua marginaaliin, jos näihin vaatimuksiin ei kykene. Jos näin käy, nuoren toimintamahdollisuudet kapenevat, mikä vaikeuttaa nuoruuden siirtymää. (Westerback & Rissanen 2020, 172–177; Vaalavuo & Bakkum 2021, 774–781.) Ongelmallista on myös se, että päätös ammatinvalinnasta tulee tehdä hyvin nuorena, mikä voi johtaa nuoria heille epäsopiville koulutuspoluille ja työhön, mikä uuvuttaa ja kuormittaa (Salminen 2019, 399). Työelämään liittyvien epäotollisten olosuhteiden voidaan nähdä heikentävän toimijuutta ja osallisuutta, mikäli ne heikentävät nuorten resursseja kuten mielenterveyttä ja toimintamahdollisuuksia.

Epäotollisiin aikuistumisolosuhteisiin ja eriarvoisiin lähtökohtiin liittyen näyttäisi aineiston perusteella siltä, että erilaiset rakenteelliset tekijät voivat heikentää nuorten asemaa. Jos rakenteellisin keinoin ei onnistuta vahvistamaan heikommista lähtökohdista kohti aikuistumista ponnistavien nuorten voimavaroja, ei myöskään onnistuta tukemaan näiden nuorten toimijuutta ja osallisuutta. Vaikka ongelmat olisivat alkaneet vasta myöhemmällä iällä, on nuori ongelmiensa kanssa heikommassa asemassa, mikäli hänellä ei ole käytössään aikuistumisen siirtymissä tarvittavia resursseja, kuten riittävää toimeentuloa, hyvinvointia ja mielenterveyttä.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tarkastella rakenteellisten tekijöiden merkitystä heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien nuorten aikuisten aseman muodostumisessa. Lähdin selvittämään tätä etsimällä tutkimusaineistostani vastausta kysymykseen: millaiset rakenteista lähtöisin olevat tekijät vaikuttavat heikentävästi syrjäytymisvaarassa olevien aikuistuvien nuorten toimijuuteen tai osallisuuteen? Tutkimusaineisto koostui kahdestatoista vuosina 2018–2021 julkaistusta tutkimusartikkelista. Aineiston analyysin pohjalta esiin tuotujen tulosten perusteella tämän tutkielman johtopäätös on se, että suomalaisen yhteiskunnan rakenteissa on monenlaisia aikuistuvien nuorten osallisuutta ja toimijuutta heikentäviä tekijöitä, jotka näin ollen myös heikentävät etenkin heikommassa asemassa olevien nuorten aikuisten asemaa yhteiskunnassa. Tässä tutkielmassa nämä tekijät on kuvattu neljän teeman kautta: järjestelmälähtöiset ja joustamattomat yksilön vastuuta korostavat vaatimukset, tunnistamisen ongelmat, kielteisiä käsityksiä muodostavat tekijät sekä epäotolliset ja eriarvoiset aikuistumisolosuhteet.

Aineiston pohjalta esitetyissä tuloksissa on tuotu monesta eri näkökulmasta eri tutkimusten valossa esille sitä, että olivatpa kyseessä sitten aktivointipolitiikasta, palvelujärjestelmästä, lainsäädännöstä, joustamattomista normeista, sosiaalisesta eriarvoisuudesta tai työelämään ja opiskeluun liittyvistä rakenteista lähtöisin olevat rakenteelliset tekijät, aiheuttavat ne kaikki saman suuntaista yksilön osallisuutta ja toimijuutta heikentäviä vaikutuksia. Järjestelmälähtöiset ja joustamattomat yksilön

vastuuta korostavat vaatimukset, tunnistamisen ongelmat, kielteisiä käsityksiä muodostavat tekijät sekä epäotolliset ja eriarvoiset aikuistumisolosuhteet vaikeuttavat jo lähtökohtaisesti heikommassa asemassa olevien nuorten resurssien ja toimintamahdollisuuksien vahvistumista. Käytännössä tämä näkyi aineistossa siten, että eri syiden vuoksi nuoret eivät saa tarpeitaan ja toiveitaan vastaavaa tukea ja palveluita. Riittämätön ja liian myöhäisessä vaiheessa saatu tuki aiheuttaa aineiston perusteella resurssien ja voimavarojen heikkenemistä. Tarpeita vastaamaton tuki, kuten epäsopivat toimenpiteet puolestaan aiheuttavat aineiston perusteella häpeää, leimautumista, merkityksettömyyden tunnetta sekä kielteisiä käsityksiä omista kyvyistä ja mahdollisuuksista.

Edellä kuvatut tekijät heikentävät toimijuutta, sillä saadaksean toimijuutensa käyttöön, yksilö tarvitsee uskoa omiin mahdollisuuksiinsa ja tähän tarvitaan voimavaroja, resursseja ja toimintamahdollisuuksia. Aineistossa kuvattiin monesta näkökulmasta myös sitä, miten nuorten elämään vaikuttavia asioita määritellään ulkoa päin. Jos nuorten ei ole mahdollista oma toimintakyky huomioiden olla määrittelemässä heidän elämäänsä koskevia asioita, ei myöskään osallisuus toteudu toivotulla tavalla. Osallisuuden kannalta aineistosta erottui selkeästi myös se tekijä, että nuoria palveluiden ja sosiaaliturvan ulkopuolelle sysäävät rakenteet heikentävät nuorten osallisuutta hyvinvoinnin lähteisiin. Näistä hyvinvoinnin lähteistä aineistosta erottui etenkin riittävä toimeentulo ja mielenterveys.

Aloin näiden edellä kuvattujen johtopäätösten pohjalta pohtia syrjäytymisvaarassa olevien nuorten asemaa yhteiskunnassa. Aiemmissa tutkimuksissa on tuotu esiin nuorten kokemusta siitä, että yhteiskuntaan voi kuulua vain, jos menestyy koulutuksessa ja työelämässä, mikä tekee kokonaan tai osittain opiskelu- tai työkyvyttömiä nuorten asemasta hyvin vaikean (Gretschel & Myllyniemi 2020, 7-8). Tutkimuksissa on myös tuotu esille sitä, että kun yhteiskunta määrittelee nuorten työ- ja opiskelutilanteen kautta heidän koko elämäntilannettaan, jää nuorten omat kokemukset heidän hyvinvoinnistaan takaa-alalle (Helne & Hirvilampi 2021, 10-18). Tässäkin tutkielmassa tehtiin hyvin saman suuntaisia

huomioita ja vaikuttaakin siltä, että nuoria tarkastellaan ikään yhtenä massana ja laaja kirjo erilaisia hyvinvoinnin ja toimintakyvyn haasteita pyritään typistämään yhteen muotiin.

Kun tämä monen kirjava haasteiden joukko yksinkertaistetaan syrjäytymisen käsitteen alle ja osallisuutta sekä toimijuutta tarkastellaan vain työelämään osallistumisesta käsin, vaikuttaa siltä, että ratkaisunkin katsotaan olevan yksinkertainen. Poliittinen ja yhteiskuntaan asettunut työkeskeinen asenneilmapiiri näyttää oletavan, että patistamalla nuoret töihin ja opiskelemaan, syrjäytyminen vähenee. Kun syrjäytymistä tarkastellaan koulutuksen ja työn ulkopuolella olemista laajempänä huono-osaisuuden kasautumisen ilmiönä, on helppo ymmärtää edellä kuvatun yksinkertaistetun ajattelun ongelmallisuus. Jos nuoren lähtökohdat opiskelussa tai työssä pärjäämiselle ovat heikot, on kohtuutonta vaatia häneltä ponnisteluita, joihin hänen voimavaransa eivät riitä. Työelämäkeskeinen näkökulma voi myös sivuuttaa nuoren tarvitseman avun ja tuen, jolla hänen hyvinvointiaan ja elämäntilannettaan voitaisiin muin keinoin kohentaa.

Aiempi tutkimustieto esittää ratkaisuksi nuorten aseman parantamiseksi koulutuksen ja työn painoarvon vähentämistä ja nuorten itsensä kokemien hyvinvoinnin haasteiden korostamista nuorten tilanteisiin tarjotussa tuessa (Gretschel & Myllyniemi 2020, 7-8). Tässäkin tutkielmassa esiin tuodun tiedon perusteella vaikuttaa vahvasti siltä, että koulutuksen ja työn painoarvon vähentäminen syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tilanteissa voisi olla perusteltua. Sen sijaan, että keskitytään nuorten työelämäosallisuuteen, voitaisiin aktiivisemmin jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vahvistaa nuorten voimavaroja, kuten mielenterveyttä ja uskoa omaan kykyihinkin. Lisäksi joustavammat raamit osallisena olemiselle mahdollistaisivat sen, että nuorelle voisi löytyä paikka yhteiskunnassa, vaikkei hänen voimavaransa täysimääräiseen työ- ja opiskeluelämään riittäisivätkään.

Tiedetään, että sosiaalityön vaikuttavuuden kannalta työskentelyssä on tärkeää, että tavoitteiden saavuttamista edistävät ja hankaloittavat tekijät voidaan ottaa

huomioon mahdollisimman hyvin. Rakenteellinen sosiaalityö tähtää vaikuttamiseen. Nuorten tilanteiden parantamisessa vaikuttavaa sosiaalityötä on esimerkiksi alueen työ- ja opiskelumahdollisuuksien epäkohtien korjaaminen. (Saikkonen ym. 2015, 61.) Osana rakenteellista sosiaalityötä olisi siis tärkeää tarkastella ja tuoda esiin päätöksentekijöille nuorten kokemuksia työelämän kohtuuttomista vaatimuksista ja kuormittavuudesta sekä epäsovivaksi koetuista järjestelmälähtöisistä toimenpiteistä.

Huomioiden yhteiskunnan työelämäkeskeisen ilmapiirin haitalliset vaikutukset joidenkin nuorten hyvinvoinnille, pidän rakenteellisen sosiaalityön osana perusteltuna myös vaikuttamistyötä, jolla pyritään vaikuttamaan ihmisten asenteisiin niinä nuoria kohtaan, joille nuoruuden siirtymät eivät syystä tai toisesta ole yhtä helppoja kuin toisille sekä laajentamaan ihmisten ymmärrystä syrjäytymistä kohtaan ilmiönä. Tarkasteltaessa yhteiskunnan rakenteita myös kulttuuristen odotusten ja normien näkökulmasta, tulee yleisen asenneilmapiirin ja nuoriin kohdistuvien odotusten heikentävät vaikutuksetkin näkyviksi. Tähän ratkaisuksi ei riitä pelkät poliittiset ja palvelujärjestelmään liittyvät toimenpiteet, sillä jokainen yksilö yhteiskunnassa on mukana ylläpitämässä ja tuottamassa jonkinlaisia normeja ja asenneilmapiiriä. Näitä normeja ja asenneilmapiiriä olisikin tärkeää tarkastella ja kyseenalaistaa erityisesti siitä näkökulmasta, että heikentävätkö ne mahdollisesti joidenkin ihmisryhmien asemaa yhteiskunnassa.

Nuorten parissa tehtävän sosiaalityön vaikuttavuudesta tiedetään, että sosiaalityö on vaikuttavinta silloin, kun asiakas otetaan mahdollisimman hyvin mukaan työskentelyyn suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan. Negatiiviseen palautteeseen pohjautuvat nuorta syyllistävät toimet, kuten etuuksiin kohdistuvat leikkaukset ovat vaikutuksiltaan tehottomia. (Saikkonen ym. 2015, 60–61.) Siispä sen lisäksi, että nuorten tilanteiden ja toimenpiteiden määrittely ulkoa päin on heikentää nuorten osallisuutta ja toimijuutta, se on myös tehotonta. Vaikuttaa siis siltä, että siitä huolimatta, että syrjäytymisen ehkäiseminen on viime vuosina nostettu keskeiseksi poliittiseksi tavoitteeksi, ei käytännön toimilla tavoitella kovinkaan aktiivisesti heikommassa asemassa olevien nuorten aseman vahvistumista.

Pohdintani tarkoituksena ei ole osoittaa sormella mitään yksittäisiä instituutioita tai poliittisia linjauksia, vaan tehdä näkyväksi rakenteisiin juurtunutta asenneilmapiiriä, joka estää heikommassa asemassa olevien nuorten aseman vahvistumista. Jotta heikommassa asemassa olevien nuorten lähtökohtia aikuisuuden siirtymiin voitaisiin tasata, tulisi näiden nuorten resursseja ehdottomasti lisätä. Eriarvoisuuden kuilua ei voida kuroa umpeen, jos yhteiskunnan vastuuta heikompien aseman vahvistamisessa ei tunnusteta, vaan vastuu pärjäämisestä sysätään nuorille itselleen osallistumisen vaatimuksina. Tämä vuoksi pidän ehdottoman perusteltuna Suomen nuorisoalan keskusliitto Allianssin (2023b) ehdotusta, jonka mukaan välillisesti tai suoraan nuorten aikuisten hyvinvointiin, osallisuuteen ja toimintamahdollisuuksiin vaikuttavien päätösten vaikutuksia tulisi arvioida nuorten näkökulmasta.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (2018): Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Aaltonen Sanna & Antti Kivijärvi (toim.): Nuoret aikuiset hyvinvointipalveluiden käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 136. 7–23. Saatavilla https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf. (Painettu teos julkaistu 2017)
- Allianssi (2023a): Analyysi: Näin Petteri Orpon hallitusohjelma vaikuttaa nuoriin. Blogi. Saatavilla <https://nuorisoala.fi/blogit/analyysi-nain-petteri-orpon-hallitusohjelman-vaikuttaa-nuoriin/>, luettu 9.7.2023.
- Allianssi (2023b): Otetaan käyttöön nuorivaikutusten arviointi. WWW-sivu. Saatavilla <https://nuorisoala.fi/vaikuttaminen/nuorten-osallisuus-suomessa/otetaan-kayttoon-nuorivaikutusten-arviointi/>, luettu 30.10.2023.
- Aro, Jari & Jokivuori, Pertti (2014): Klassinen sosiologia ja moderni maailma. E-kirja, ISBN 978-952-291-098-1.
- Brunila, Kristiina & Mertanen, Kati & Ikävalko, Elina & Kurki, Tuuli & Honkasilta, Juho & Lanas, Maija & Leiviskä, Anniina & Masoud, Ameera & Mäkelä, Kalle & Fernström, Pinja (2019): Nuoret ja tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa. Kasvatus 5:20, 107–119. Luettu 23.8.2023.
- Euroopan komissio (2023): Vahvistettu nuorisotakuu. WWW-sivu. Saatavilla <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=fi>, luettu 8.7.2023.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2020): Kuulummeko yhteiskuntaan. Kunnallisanon kehittämissätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu 110. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

- Haikkola, Lotta & Näre, Lena & Lähteenmaa Jaana (2018): Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa: Aaltonen, Sanna & Antti Kivijärvi (toim.): Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu 136, 53–77.
- Haikkola, Lotta & Uusikangas, Silja & Korpela, Tuija & Jauhiainen, Signe & Hiilamo, Heikki (2022): Koulutukseen hakuvetoite nuorten työttömyysturvan ehtona Tarkoituksenmukaisuuden tarkastelua rekisteriaineistojen, TE-palvelujen, oppilaitosten ja nuorten näkökulmista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2.
- Heinonen, Taina (2021): Nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemuksia opintojen keskeyttämisestä ja siihen johtaneista tekijöistä. Yhteiskuntapolitiikka 86: 5–6, 272–584.
- Helne, Tuula & Hirvilampi, Tuuli (2021): Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot. Kelan tutkimus. Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/d060b316-694a-4261-81d4-c8a227b4ab2c/content>. Luettu 9.8.2023.
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2017): Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 33. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf, luettu 28.7.2023.
- Juppi, Pirita (2011): Pahoinvoivia uhreja, turvallisuusuuhkia ja taloudellisia taakkoja – Nuorten syrjäytymisen tulkintakehykset suomalaisessa uutismediassa. Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 19:3, 200–220. Saatavilla <https://journal.fi/janus/article/view/50617/15345>, luettu 22.7.2023.
- Juvonen, Tarja (2015): Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen – Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 116. Saatavilla https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/sosiaalisesti_kontrolloitu.pdf, luettu 3.9.2023.
- Keva (2023): Heikentynyt työkyky. WWW-sivu. Saatavilla <https://www.keva.fi/henkiliasiakkaalle/heikentynyt-tyokyky/>, luettu 21.10.2023.
- Kojo, Marjaana (2012): Pause päällä. Työn ja koulutuksen ulkopuoliset jaksot nuorten elämänsäkulussa. Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 20:2, 94–110.
- Koski, Leena & Moore, Erja (2001): Näkökulmia aikuisuuteen ja aikuiskasvatukseen. Aikuiskasvatus 1, 4–13.
- Laki holhustoimesta (442/1999)

- Lehtonen, Olli & Kallunki, Valdemar (2013): Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 21:2, 128–143. Saatavilla <https://journal.fi/janus/article/view/50693/15399>, luettu 22.7.2023.
- Leskelä, Riikka-Leena & Käsmä, Laura & Jokiranta, Virve & Salonen, Neea & Valtakari, Mikko & Ylikoski, Maria & Määttä, Mirja (2022): Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1. Saatavilla https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TRVJ_1_2022_Nuorten_syrjaytyminen.pdf, luettu 21.8.2023.
- Lähteenmaa, Jaana (2021): Nuorten työttömien orientaatiot aktivointitoimenpiteissä. Nuorisotutkimus 39: 1, 37–53.
- Marin, Marjatta (2001): Aikuisuus ja keski-ikäisyys. Teoksessa Sankari Anne & Jyrki Jyrkämä (toim.): Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa. 225–265. Tampere: Vastapaino.
- Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina & Kiilakoski, Tomi (2019): Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta. Yhteiskuntapolitiikka 84: 4, 403–415.
- Merikukka, Marko (2021): Lapsuuden elinolojen yhteydet aikuisuuden hyvinvointiin. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 58, 101–105. Saatavissa <https://journal.fi/sla/article/view/101954>, luettu 22.7.2023.
- Mertanen, Katariina (2020): Not a single one left behind – Governing the “youth problem” in youth policies and youth policy implementations. Väitöskirja. Helsinki studies in education, 98. Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/543dd563-2276-4f1e-8955-f7977130ae30/content>, luettu 22.7.2023.
- Nuorisolaki (1285/2016)
- Oivo, Tuija & Kerätär, Raija (2018): Osatyökykyisten reitit työllisyyteen – etuuden, palvelut, tukitoimet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja julkaisuja 43.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020): Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162007/OKM_20_2_VANUPO_fi_u.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 9.7.2023.
- Osallisuuden osaamiskeskus (2023): Nuoret ja osallisuus – Mitä osallisuus on. WWW-sivu. Saatavilla <https://nuoretjaosallisuus.fi/tietoa-osallisuudesta/>, luettu 1.8.2023.
- Paananen, Reija & Surakka, Anne & Kainulainen, Sakari & Ristikari, Tiina & Gissler, Mika (2018): Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 56, 114–128.
- Raitanen, Marko (2001): Aikuistuminen – Uusi vaihe elämässä vai elämä vaiheessa. Teoksessa Sankari Anne & Jyrki Jyrkämä (toim.): Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa. 187–224. Tampere: Vastapaino.
- Rikala, Sanna (2018): Masennus, työkyvyttömyys, ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämänkuluissa. Yhteiskuntapolitiikka 83: 2, 159–170.

- Rikala, Sanna (2020): Agency among young people in marginalized positions: towards a better understanding of mental health problems. *Journal of youth studies* 23: 8, 1022–1038.
- Saari, Juho (2015): Huono-osaiset – Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tallinna: Gaudeamus.
- Saari, Juho & Eskelinen, Niko & Björklund, Liisa (2020): Raskas perintö – Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.
- Saikkonen, Paula & Blomgren Sanna & Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna (2015). Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta. *Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu 89*. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Salminen, Jarkko (2019): Nuorten kuntoutusrahan luoma osallisuus toimintamahdollisuuksina. *Yhteiskuntapolitiikka* 84: 4, 393–402.
- Salminen Jarkko & Lehtonen Pauliina & Rikala, Sanna, Anna-Kaisa Kuusisto & Henna Luoma-Halkola & Eeva Puumala & Liina Sointu, Wallin, Antti & Liisa Häikiö, Liisa (2021): Osallisuuden kehät: Näkökulmia hyvinvoinnin muotoutumiseen. *Focus Localis* 3, 80–98. Luettu 26.10.2023.
- Savolainen, Janne & Lehto, Jani (2021): Ohjaamot uudistusten äärellä. Blogi. Saatavilla <https://tem.fi/blogi/-/blogs/ohjaamot-uudistusten-aarella->, luettu 3.7.2023.
- Savolainen, Janne & Ylikännö, Minna (2020): Pidetään kiinni nuorten Ohjaamojen vahvuuksista. Blogi. Saatavilla <https://tem.fi/blogi/-/blogs/pidetaan-kiinni-nuorten-ohjaamojen-vahvuuksista>, luettu 8.7.2023.
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2023): Osallisuuden edistäminen. WWW-sivu. Saatavilla <https://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>, luettu 1.8.2023.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2023): Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. WWW-sivu. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>, luettu 1.8.2023.
- Therborn, Göran (2014): Eriarvoisuus tappaa. Tallinna: Vastapaino.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2018): Ohjaamon perusteet. WWW-dokumentti. Saatavilla <https://tem.fi/documents/1410877/2934378/Ohjaamotoiminnan+perusteet>, luettu 3.7.2023.
- Työmarkkinatori (2023): Vamman tai sairauden vaikutus työkykyyn (osatyökykyisyys). WWW-sivu. Saatavilla <https://tyomarkkinatori.fi/henkiloasiakkaat/ura-ja-tyosuhde/vamman-tai-sairauden-vaikutus-tyokykyyn-osatyokykyisyys>, luettu 21.10.2023.
- Työttömyysturvalaki 1290/2002.
- Uusikangas, Silja & Hiilamo, Heikki (2020): Nuorten aikuisten aktivointi, sanktiot ja poiskäännyttäminen TE-palveluissa. Teoksessa: Määttä, Mirja & Anne-Mari

- Souto (toim.): Tutkittu ja tulkittu ohjaamo. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu 154.
- Vaalavuo, Maria & Bakkum, Boris (2021): Mental health problems at a critical juncture: Exit from social assistance among young finns. *Journal of Social Policy* 50: 4, 764–787.
- Valtakari, Mikko & Arnkil, Robert & Eskelinen, Juha & Mayer, Minna & Nyman, Juho & Sillanpää, Keimo & Spangar, Timo & Ålander, Tommi & Yli-Koski, Maria (2020): Ohjaamot – Monialaista yhteistyötä, vaikuttavuutta ja uutta toimintakulttuuria. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisuja 13. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162134/VNTEAS_2020_13.pdf. Luettu 8.7.2023.
- Valtioneuvosto (2023): Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 58. Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaminis-ter-i-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 9.7.2023.
- Valtion nuorisoneuvosto (2023): Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 70. Saatavilla https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/hyvinvointikatsaus_saavutettava.pdf, luettu 9.7.2023.
- Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (2014): Toimijuus elämäntulussa – Ohjaustyön perusta. *Aikuiskasvatus*: 3, 192–201.
- Vilkka, Hanna (2023): Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Tallinna: Art House.
- Välimäki, Vesa & Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna (2020): The links between structural and social marginalisation – social relations of young Finnish adults not in employment or education. *Journal of youth studies* 23: 10, 1347–1365.
- Westerback, Frida & Rissanen, Hanna (2020): Prekaarit työmarkkinat ja nuorten aikuisten strategiat luovia työkeskeisen yhteiskunnan normien puristuksissa. Teoksessa Määttä, Mirja & Anne-Mari Souto (toim.): Tutkittu ja tulkittu ohjaamo. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu 154, 159–182.

LIITTEET

LIITE 1: AINEISTON ANALYYSISSÄ KÄYTETYT AINEISTOA KUVAAVAT AINEISTOKORTIT

<p>Tekijä(t): Haikkola, Lotta, Näre, Lena & Lähteenmaa Jaana Otsikko: Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä Julkaisuvuosi: 2018 Julkaisussa: Aaltonen, Sanna & Antti Kivijärvi (toim.): Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu 136, 53–77</p>	
<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät: Lait, institutionaaliset säädökset ja palvelujärjestelmän toimintakulttuuri:</p> <p>Poliittisiin ja lainsäädännöllisiin reunaehtoihin (aikarajat, aktivointi) kompastuvat palvelulupaukset</p> <p>Niukkojen resurssien sanelemana ongelmiin etsitään nopeita ratkaisuja institutionaaliset käytännöt edellä</p> <p>Vaikka työmarkkinoiden kysyntä ei vastaa tarjontaa, ratkaisuja etsitään yksilöstä</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Toimijuuden ja osallisuuden toteutumisen kannalta nuorten toimintamahdollisuudet, kyvyt ja tarpeet tulee kyetä tunnistamaan palveluissa.</p> <p>Tunnistamatta jääminen voi johtaa vääränlaisiin palveluihin, mikä marginalisoi lisää: tuetta jättävät tai aliarvioivat palvelut ja tukitoimet – osallisuus ei toteudu ja toimijuus heikkenee.</p>

<p>Tekijä(t): Heinonen, Taina Otsikko: Nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemuksia opintojen keskeyttämisestä ja siihen johtaneista tekijöistä Julkaisuvuosi: 2021 Julkaisussa: Yhteiskuntapolitiikka 86: 5–6, 272–584.</p>	
<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät:</p> <p>Yhteiskunnan (riittämätön) tuki opintoihin ja psykiatriseen hoitoon liittyen:</p> <p>Oppilaitosten ohjaus- ja tukipalvelut (niihin ohjatut riittämättömät resurssit)</p> <p>Opintotukeen liittyvät suoritusvelvoitteet: opintoja keskeytetään, kun heikentyneen toimintakyvyn vuoksi opinnot eivät edisty riittävästi ja opintotuki katkaistaan.</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Riittämätön ja liian myöhään tuleva tuki johtaa siihen, että haasteet syvenevät ja opiskelu vaikeutuu tai keskeytyy</p> <p>Heikentyneestä toimintakyvystä kärsiville ei kyetä löytämään toimijuutta tukevia yksilöllisiä ratkaisuja, opiskelijoille laaditut henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat laaditaan liian myöhään tai niitä ei noudateta</p>

<p>Koulusta ei ole onnistuttu rakentamaan erilaisuuden hyväksyvää sosiaalista tukea antavaa yhteisöä (kiusaaminen, opiskelukavereiden puute)</p>	<p>= kielteiset kokemukset koulusta ja itsestä, jälkeen jäämisen tunne, opintojen keskeytyminen >osallisuus ja toimijuus heikkenee ja syrjäytymisvaara syvenee</p>
--	---

<p>Tekijä(t): Lähteenmaa, Jaana Otsikko: Nuorten työttömien orientaatiot aktivointitoimenpiteissä Julkaisu vuosi: 2021 Julkaisussa: Nuorisotutkimus 39: 1, 37-53</p>	
<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät:</p> <p>Nuorisotakuu järjestelmän toimintaa määrittävänä raamina</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Jähmeät järjestelmät eivät joustu, vaan vaativat asiakkaan kykyä sopeutua vaatimuksiin. Mikäli ei syystä tai toisesta sopeudu, putoaa ainakin määrääjäksi systeemin ulkopuolelle.</p> <p>Nuorilla ei ole juuri vaikutusmahdollisuuksia järjestelmään eikä järjestelmä huomioi yksilöllisiä tarpeita riittävän hyvin - toimenpiteet koetaan jopa nöyryyttäväksi</p> <p>=osallisuus ei toteudu ja toimijuus heikkenee</p>

<p>Tekijä(t): Merikukka, Marko, Ristikari, Tiina & Kiilakoski, Tomi Otsikko: Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta? Julkaisu vuosi: 2019 Julkaisussa: Yhteiskuntapolitiikka 84: 4, 403-415</p>	
<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät:</p> <p>Kouluihin ohjatut riittämättömät resurssit (liian suuret oppilasmäärät, heikko luokkatyörauha, riittämättömäksi jäävä opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde)</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Heikko työrauha yläasteiässä on yhteydessä aikuisena koettuun osallisuuteen ja lyhyeen koulutuspolkuun</p>

Tekijä(t): Paananen, Reija, Surakka, Anne, Kainulainen, Sakari, Ristikari, Tiina & Gissler, Mika
Otsikko: Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen

Julkaisu vuosi: 2018

Julkaisussa: Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 56, 114-128

Keskeiset rakenteelliset tekijät:

Yhteiskunnan riittämätön ja toimimaton tuki:

Ongelmien ylisukupolvisuuden ja huono-osaisuuden kasautumisen eriarvoistavia mekanismeja ei ole onnistuttu kesyttämään rakenteellisin keinoin

Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:

Ongelmia tunnustetaan liian myöhään ja jo valmiiksi heikommassa asemassa olevat hakeutuvat hoitoon ja saavat apua muita myöhemmin

Kasautuvat vastoinkäymiset ja ongelmat heikentävät pystyvyyden tunnetta, yksinäisyyttä, alisuoriutumista ja epäluottamuksen kierrettä

Tekijä(t): Rikala, Sanna

Otsikko: Masennus, työkyvyttömyys, ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämänsäilytyksessä.

Julkaisu vuosi: 2018

Julkaisussa: Yhteiskuntapolitiikka 83: 2, 159-170

Rakenteelliset tekijät:

Sosiaalinen eriarvoisuus: ongelmien ylisukupolvisuus, eriarvoiset mahdollisuudet saada hoitoa mielenterveysongelmiin, työkyvyttömyysetuuksien ulkopuolelle jääminen ja se, ettei kaikkien ongelmia tunnusteta, lain määrittelemät ikäraajat palveluille

Työelämäperäiset ongelmat (liian kovat paineet ja vaatimukset)

Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:

Aiheuttaa stigmaa, köyhyyttä ja vaikeuttaa työmarkkina-asemaa

Aiheuttaa uupumusta, kuormitusta ja taloudellisia huolia

= haasteet kietoutuvat yhteen, jolloin syntyy entistä kuormittavampi ongelmien vyyhti ja huono-osaisuus syvenee

Tekijä(t): Rikala, Sanna

Otsikko: Agency among young people in marginalized positions: towards a better understanding of mental health problems

Julkaisu vuosi: 2020

Julkaisussa: Journal of youth studies 23: 8, 1022-1038

<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät:</p> <p>Sosiaalinen eriarvoisuus: heikommassa asemassa oleville kasautuvat ongelmat, ylisukupolviset ongelmat, nuorten epävarmat siirtymäolosuhteet sekä työmarkkinoiden kovat vaatimukset ja paineet, opiskelu- ja työkyvyttömiä nuorten jääminen työkyvyttömyysetuuksien ulkopuolelle, hoidonsaannin vaikeus</p> <p>Politiikka ja järjestelmälähtöiset käytännöt</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Aiheuttaa köyhyyttä, työttömyyttä, taloudellista ahdistusta, voimattomuutta, statusahdistusta, vähemmistöasemaa</p> <p>Nuorilla on paljon kykyjä sopeutua ja luovia haasteidensa kanssa jokapäiväisessä elämässä, mutta instituutioiden tasolla toimijuudeksi tunnustetaan vain sopeutuminen järjestelmälähtöisiin käytäntöihin - toimijuutta ei tunnusteta ja tueta – ongelmat syvenevät</p>
---	---

<p>Tekijä(t): Salminen, Jarkko Otsikko: Nuorten kuntoutusrahan luoma osallisuus toimintamahdollisuuksina Julkaisuvuosi: 2019 Julkaisussa: Yhteiskuntapolitiikka 84: 4, 393–402</p>	
<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät:</p> <p>Sosiaalinen eriarvoisuus oppimisympäristössä ja yksilöllisissä suoritusvaihtoehdoissa – oppilaitosten ja yksittäisten opettajien väliset erot tuessa ja kuntoutusrahan edellytysten täyttymisessä</p> <p>Kuntoutusrahalle asetetut ehdot</p> <p>Koulutusjärjestelmä vaatii nuoria tekemään ammatinvalinnan suhteen lopullisia valintoja liian varhain</p> <p>Järjestelmän tavoitteet ja käytännön toteutus ei kohtaa – suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus jäävät pelkkään kuntoutusrahahakemukseen, henkilökohtaisia opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelmia ei hyödynnetä tarpeeksi</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Syö toimintamahdollisuuksia – kielteiset käsitykset omista kyvyistä, koulutuksen tarjoamat resurssit jäävät saamatta</p> <p>Ulkoapäin asetetut ehdot, tarpeisiin vastaamattomat tavoitteet – sisäinen potentiaali ei pääse esiin, lannistuminen, taloudellinen stressi ja rahan luomien toimintamahdollisuuksien ja itsenäisyyden ulkopuolelle jääminen</p> <p>Sopimaton työ – uupuminen</p> <p>Osallisuuden kannalta ei ole tärkeää vain se, että yksilö on osa yhteiskuntaa, vaan hänen on myös oltava tyytyväinen osaansa ja saatava vaikuttaa siihen.</p>

Tekijä(t): Uusikangas, Silja & Hiilamo, Heikki

Otsikko: Nuorten aikuisten aktivointi, sanktiot ja poiskäännyttäminen TE-palveluissa

Julkaisuvuosi: 2020

Julkaisussa: Määttä, Mirja & Anne-Mari Souto (toim.): Tutkittu ja tulkittu ohjaamo.

Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu 154

Keskeiset rakenteelliset tekijät:

TE-palveluiden välittömät tavoitteet

Aktivointipolitiikka ja kannustinajattelu

Instituutioiden toimintakulttuurit

Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:

Voivat ajaa nuorten yksilöllisten tavoitteiden edelle

Ei tunnista muut kuin lineaariset nuoruuden siirtymät, sanktiot voivat etäännyttää yksilöitä palvelujärjestelmästä ja perusturvasta, jolloin järjestelmä heikentää näiden nuorten asemaa, myös pelotevaikutus, jolloin nuori itse jättäytyy systeemin ulkopuolelle sanktioiden ja epäsopivalta tuntuvien toimenpiteiden pelossa

Nuorten haasteiden ja osaamisen tunnistamisessa vaihtelua- tunnistamisen haasteet johtavat eriarvoisuuteen. Vaara joutua instituutionaalisesti poiskäännytetyksi, mikäli elämäntilanteen tapahtumat ja elämäntilanne ei mahdu järjestelmän ehtoihin eivätkä yksilölle suunnitellut toimenpiteet ole hänelle sopivia

Tekijä(t): Vaalavuo, Maria & Bakkum, Boris

Otsikko: Mental health problems at a critical juncture: Exit from social assistance among young finns

Julkaisuvuosi: 2021

Julkaisussa: Journal of Social Policy 50: 4, 764–787

Keskeiset rakenteelliset tekijät:

Pakkoaktivointi ja yksilön puutteita korostava "aktivointi-ilmapiiri" - resursseja ei ohjata tarpeeksi haavoittuvassa asemassa olevien tilanteiden tunnistamiseen ja inklusion tukemiseen

Kapea palkkatyön normi, koulutus eikä työpaikat jousta nuorten tarpeisiin

Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:

Yksilöt eivät saa ajoissa tarvitsemaansa tukea eivätkä rakenteet (koulutus, työpaikat) jousta heidän tarpeisiinsa

Mielenterveysongelmista kärsivien nuorten on vaikeampi onnistua normin mukaisissa siirtymissä - leimautuminen ja työllistymisen haasteet

<p>Tekijä(t): Välimäki, Vesa, Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna Otsikko: The links between structural and social marginalisation – social relations of young Finnish adults not in employment or education Julkaisu vuosi: 2020 Julkaisussa: Journal of youth studies 23: 10, 1347–1365</p>	
<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät:</p> <p>Sosiaaliset normit/nuoruuteen liittyvät odotukset (sosiaaliset suhteet, kohtuullinen taloudellinen tilanne)</p> <p>Yksilön ongelmia painottava ilmapiiri/diskurssi</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Jos ei täytä normia – yksinäisyys, alhaisempi osallistuminen, vetäytyminen, häpeä, arvottomuuden tunteet, leimautuminen, sukupolvien välinen riippuvuus. Yksinäisyys hävettää jopa työttömyyttä enemmän.</p> <p>Nuoret ovat omaksuneet diskurssin, jolloin etsivät syytä tilanteeseen itsestään eikä rakenteellisia tekijöitä huomioida</p>

<p>Tekijä(t): Westerback, Frida & Rissanen, Hanna Otsikko: Prekaarit työmarkkinat ja nuorten aikuisten strategiat luovia työkeskeisen yhteiskunnan normien puristuksissa Julkaisu vuosi: 2020 Julkaisussa: Määttä, Mirja & Anne-Mari Souto (toim.): Tutkittu ja tulkittu ohjaamo. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu 154, 159–182</p>	
<p>Keskeiset rakenteelliset tekijät:</p> <p>Yhteiskunnan työkeskeinen ilmapiiri</p> <p>Työelämän kohtuuttomat vaatimukset ja odotukset sekä epävarmat työmarkkinat</p>	<p>Rakenteellisten tekijöiden heikentävä vaikutus toimijuuteen/osallisuuteen:</p> <p>Ajaa niitä nuoria marginaaliin, joille työ ei syystä tai toisesta ole mahdollista, työn nähdään antavan arvon elämälle – arvottomuuden, epävarmuuden, häpeän ja epäonnistumisen tunteet, ylivirittynyt toimijuus – vika kaikkeen nähdään itsessä</p> <p>Muuttuvat työmarkkinat eivät jousa nuorten tarpeisiin, vaan nuorten on joustettava työelämän kohtuuttomiinkin tarpeisiin – vaikeudet tässä vaikuttavat toimintamahdollisuuksiin ja vaikeuttaa siirtymää</p>